

Komparace postojů seniorů v pobytových zařízeních a seniorů žijících v domácím prostředí

Veronika Miklasová

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Veronika MIKLASOVÁ**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Komparace postojů seniorů v pobytových zařízeních
a seniorů žijících v domácím prostředí.**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti stáří a sociální péče.
Příprava metodiky výzkumné části a realizace kvantitativního výzkumu na základě standardizovaného dotazníku.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HAMILTON- STUART, I. Psychologie stárnutí. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178 274-2.

HAŠKOVCOVÁ, H. Fenomén stáří. Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-158-2.

MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. (eds.) Sociální práce v praxi. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

MÚHLPACHR, P. Gerontopedagogika. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3345-2.

SÝKOROVÁ, D. Autonomie ve stáří. Kapitoly z gerontosociologie. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-86429-62-5.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Mgr. Leona Hozová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

18. ledna 2010

Termín odevzdání bakalářské práce:

7. května 2010

Ve Zlíně dne 18. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně29.3.2010.....

.....Miloslav Kerouš.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíáde k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se týká problematiky postojů seniorů. V teoretické části se zabývám stářím a stárnutím obecně, postoji seniorů, rodinným prostředím a pobytovými zařízeními. V praktické části zjišťuji rozdíly v postojích seniorů v pobytových zařízeních a seniorů žijících v domácím prostředí.

Klíčová slova: senior, sociální péče, domácí prostředí, rodinné prostředí, pobytová zařízení, domov pro seniory, komparace, postoje.

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with problem of attitude that seniors have. In theoretical part I am concerned with old age and ageing process in general, attitude of seniors, home environment and housing facilities. In practical part I try to find out the differences between attitudes of seniors in housing facilities and seniors who live in home environment.

Keywords: senior, social care, home environment, family environment, housing facilities, rest home, comparison, attitudes.

Motto:

„Štěstí je poznat v mládí přednosti stáří a stejné štěstí je udržet si ve stáří přednosti mládí.“

(Johann Wolfgang Goethe)

Poděkování:

Chci poděkovat Ing. Mgr. Leoně Hozové za odborné vedení, cenné rady, připomínky a podněty při zpracování této bakalářské práce.

Dále bych ráda poděkovala všem osobám, které mi umožnily provést výzkum.

Poděkování patří také mé rodině a přátelům, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 O STÁRNUTÍ A STÁŘÍ	12
1.1 DEMOGRAFICKÁ SITUACE	14
1.2 MĚŘENÍ STÁRNUTÍ A STÁŘÍ.....	15
1.3 PROMĚNY VE STÁŘÍ	16
1.3.1 Tělesné změny	17
1.3.2 Psychické, kognitivní, emocionální změny	17
1.3.3 Sociální změny	18
2 POSTOJE SENIORŮ	20
2.1 VYMEZENÍ POJMU „POSTOJ“	20
2.2 VYMEZENÍ POJMU „SENIOR“	20
2.3 SENIOŘI A POSTOJE	21
3 SENIOŘI: RODINNÉ PROSTŘEDÍ A POBYTOVÁ ZAŘÍZENÍ	24
3.1 RODINNÉ PROSTŘEDÍ	24
3.1.1 Rodinná péče o seniory	25
3.2 POBYTOVÁ ZAŘÍZENÍ.....	27
3.2.1 Institucionální péče o seniory.....	27
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
4 ZÁKLADNÍ INFORMACE O VÝZKUMU	31
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	31
4.2 DRUH VÝZKUMU	31
4.3 HYPOTÉZY.....	31
4.4 VÝZKUMNÝ VZOREK A ZPŮSOB VÝBĚRU.....	32
4.5 METODY VÝZKUMU	32
4.6 METODIKA VÝZKUMU.....	33
4.7 ČASOVÝ PLÁN A HARMONOGRAM VÝZKUMU.....	34
4.8 PŘEDVÝZKUM.....	34
5 REALIZACE VÝZKUMU A ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ	36
5.1 POPIS VÝZKUMU	36
5.2 ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ	36
6 ZÁVĚRY VÝZKUMU	55
6.1 SHRNUÍ.....	66
ZÁVĚR	67

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	68
SEZNAM OBRÁZKŮ	71
SEZNAM TABULEK.....	72
SEZNAM PŘÍLOH.....	73

ÚVOD

Někteří lidé pracují se seniory rádi, ostatní si to zase neumí vůbec „představit“. Já patřím právě do první skupiny. Se seniory jsem již absolvovala praxi, a to jak v Denním stacionáři pro seniory, tak v Domově pro seniory. Ke starým lidem mám zkrátka blízký vztah a právě proto se této oblasti věnuji i ve své bakalářské práci.

Řada lidí se může domnívat, že pro seniory je život v institucionálním zařízení tragédií, svědčící o blížícím se konci života a o nepotřebnosti na tomto světě. Nicméně sama jsem měla možnost se přesvědčit, že tomu tak vždy není. Spousta seniorů vypráví, že se tohoto kroku předtím obávali, ale nyní je jim v daném zařízení dobře nebo dokonce lépe než doma. V této souvislosti se zrodila moje myšlenka zabývat se tímto tématem.

Zaměřuji se na postoje seniorů a jejich srovnání ze strany seniorů v pobytových zařízeních a seniorů žijících v domácím prostředí. Chci zjistit, zda v určitých oblastech existují nějaké odlišnosti, a to právě v závislosti na stávajícím způsobu života.

Výsledné zjištění by mohlo vést k odklonu od stereotypních pohledů na život v pobytových zařízeních pro seniory a na život v domácím prostředí a zmírnit strach před očekávaným nástupem do instituce.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část se skládá ze tří velkých kapitol, které jsem nazvala: o stárnutí a stáří, postoje seniorů, senioři: rodinné prostředí a pobytová zařízení.

Nejprve se zabývám stářím obecně, co to vlastně stáří a stárnutí je, jak se vyvíjí demografická situace, zaměřuji se i na měření stárnutí a stáří a na jednotlivé změny spojené se stářím. Druhá kapitola vysvětluje pojmy „senior“ a „postoje“ a také se soustředí na postoje samotných seniorů. Ve třetí kapitole jsem uvedla některé poznatky jak o rodinném prostředí a rodinné péči o seniory, tak o pobytových zařízeních a institucionální péči o seniory. V teoretické části práce jsem se pokusila shrnout takové informace, které považuji za klíčové k tomuto tématu.

Praktická část popisuje realizovaný výzkum u seniorů v pobytových zařízeních a seniorů žijících v domácím prostředí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 O STÁRNUTÍ A STÁŘÍ

Když se řekne stáří nebo stárnutí, řada lidí si nejprve vybaví negativní charakteristiky jako vrásky, šediny, nemoci, zpomalení, nepotřebnost, závislost, osamění a podobně. Stáří však nutně nemusí přinášet jenom ztráty. Když je člověku třeba 25 let, nemusí se automaticky cítit lépe než sedmdesátiletý jedinec. Posuzování stáří je zřejmě subjektivní a individuální záležitostí každého z nás. Pesimistický postoj ke stáří však nikomu neprospěje, nýbrž naopak. Měli bychom se proto pokoušet hledat pozitivní aspekty tohoto životního období.

Stáří nelze chápat jako chorobu, v tomto období je však člověk nemocemi více postihován. (Mühlpachr, 2004).

Rheinwaldová (1999) poukazuje také na mýtus o stáří jako nemoci, ovšem zastává názor, že nemoc vzniká v důsledku způsobu života, který jsme vedli. Veškeré naše zlozvyky a nezdravý životní styl se jednou nahromadí, sečtou a vzniknou zdravotní problémy - ty ale lidé chápou právě jako důsledek stáří. Spousta starších lidí se ocitne v bludném kruhu, protože přijmou teorii, že by měli zpomalit a začít se šetřit. Jenomže pokud se budeme vyhýbat fyzickému a mentálnímu procvičování, tělo postihne atrofie. Nejenom že takovýmto přístupem neušetříme energii, nýbrž se budeme cítit ještě více unavení. Vitalitu si člověk může udržet do velmi vysokého věku, vždyť mnoho umělců tvoří až do své smrti. Ve vyšším věku může být sice těžké se naučit něčemu novému, ale příčinou je mnohdy právě mentální atrofie.

Ztotožňuji se s názorem, který ve své knize uvádí Štilec, a sice, že délka života není ukazatelem jeho kvality ani spokojenosti člověka. (Štilec, 2004).

Starého člověka nemůžeme posuzovat jen z biologického hlediska, tudíž jsou výstižné definice Pichauda a Thareauové (1998, s. 25): „*Starý člověk je ten, kdo v určitém společenství žije déle než ostatní*“ nebo ten „*který žije déle než většina v té době žijících lidí*“.

Forettová (in Pichaud, Thareauová, 1998, s. 25) definuje stárnutí jako „*působení času na lidskou bytost*“. Autorka dále poukazuje na to, že fyzické stárnutí způsobuje funkční změny, přičemž vhodná duševní a tělesná aktivita tyto změny dokáže zpomalit a tím i prodloužit aktivní věk. Podle něj by správný přístup měl být realistický a optimistický, ovšem realismus nemá dospět až k rezignaci a optimismus zase k iluzi.

Jak uvádí Šipr (1997), definice stáří je problematická. Dříve se za stáří označovalo období, ve kterém nastává pouhá involuce, tedy úpadek tělesných a duševních sil. Neexistuje však ukazatel, který se jednoznačně mění vlivem věku, tudíž není ani rozhodující kritérium stáří a stárnutí. Zjistilo se, že k poklesu některých schopností dochází už velmi brzy, ovšem jiné schopnosti zase klesají až v pokročilejším věku. Tak například citlivost sluchu se snižuje už od dvacátého roku, zato rozlišovací schopnost čichu se zvyšuje až do dovršení 50 let.

Stárnutí je charakterizováno jako dlouhý proces, doprovázený evolucí i involucí. Stárnutí, které je přirozeným jevem, začíná brzy a přetrvává v průběhu celého života. Je zapotřebí, abychom stárnutí zpomalili, přizpůsobili se mu a pozitivně jej využili. (Dessaintová, 1999).

Dle Haškovcové (1989) stárne každý jedinec, pouze se někdo mylně domnívá, že se ho to netýká. Avšak všudypřítomní staří lidé nám stále ukazují i naši nevyhnutelnou perspektivu. Takhle budeme také jednou vypadat, už nebudeme aktivní a podobně. A právě toho se lidé obávají a bojí. Výsledkem je obranný postoj vůči stáří, odmítání být jednou starý, „nechut“ zabývat se touto problematikou.

Hamilton - Stuart (1999) popisuje, jak je obtížné přesně stanovit okamžik, kdy jedinec ukončí střední věk a stane se starým. Uvádí srovnávání s duhou, u níž také nelze jednoznačně definovat bod přechodu jedné barvy ve druhou. Oba tyto procesy jsou plynulé.

Stárnutí představuje přechodné vývojové období mezi dospělostí a stářím. Stáří je pak zcela přirozená poslední etapa ontogenetického vývoje. (Pacovský, 1990).

Hocman (1985) uvádí, že neexistuje taková definice stárnutí, která by pojala vše, k čemu dochází. Stárnutí tudíž můžeme popsat jen prostřednictvím jeho charakteristik: úbytek tělesných a duševních sil, orgánové změny, nástup vrásek a šedin, menší odolnost vůči nemocem, počet prožitých let a jiné. Ke stárnutí lze přistupovat z různých hledisek.

Z výše uvedených poznatků lze shrnout, že stárnutí je dlouhodobý proces, který probíhá relativně pomalu, ale jistě, jak se říká. V každém okamžiku stárneme, i nyní, když si čteme tyto řádky.

Stáří je pak poslední etapou ve vývoji člověka, která nastává zcela přirozeně, podobně jako ty předcházející. Stáří se sice vyznačuje involucí, nicméně i v tomto období lze mnohé získat. Ke stáří bychom měli přistupovat jako k příležitosti a snažit se jej prožít, nikoli „přežít“ - stejně se to nikomu nepodaří.

1.1 Demografická situace

Stáří je v dnešní době hodně diskutovaným tématem, a to zejména z toho důvodu, že dochází k proměně ve složení populace. Realita je taková, že starých lidí je na světě čím dál více, protože se zvyšuje průměrný věk a klesá porodnost.

Ministerstvo práce a sociálních věcí uvádí ve svém Národním programu přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012, že vlivem zlepšení životních a pracovních podmínek a kvality zdravotní péče už nedochází k tak dříve rozšířenému předčasnému úmrtí. Lidé žijí déle a „na vlastní kůži“ zažívají stáří. V důsledku toho, že už při narození je naděje na dožití vyšší, dochází ke změně životního stylu starších lidí. Starší osoby jsou údajně aktivnější a žijí zdravěji.

Je zde popsána i prognóza Českého statistického úřadu:

- Zatímco v roce 2006 žilo v České republice osob ve věku 85 let a více „pouhých“ 101 718, v roce 2050 se očekává až půl milionu občanů v tomto věkovém rozmezí. Zároveň se počítá také s tím, že necelé tři miliony osob budou starší 65 let.
- V roce 2006 činila naděje na dožití při narození pro muže 73,4 let a pro ženy 79,7 let, ovšem pro rok 2050 bude naděje na dožití u mužů 78,9 let a u žen až 84,5 let.

MPSV upozorňuje na to, že v souvislosti s růstem počtu starších lidí je nutné přizpůsobit služby a produkty s ohledem na jejich potřeby a preference a také zavést opatření pro podporu ekonomického a sociálního růstu. Je zde zdůrazněno využití potenciálu starších občanů.

Důraz se klade na fakt, že demografické stárnutí nemá být hodnoceno jako negativní jev, nýbrž jako příležitost pro prožití delšího života a pozitivních činností s tím spojených, po stránce ekonomické je pak přínos spatřen v možném rozvoji. (MPSV, 2008).

Podle Štilce (2004) je stárnutí obyvatelstva dnes považováno za jeden z dominantních problémů lidstva, a to vzhledem k sociálním a ekonomickým dopadům. Prodlužování střední délky života řadí mezi největší úspěchy 20. století.

Obecně žijí ženy déle než muži, takže v populaci najdeme více starých žen, oproti starým mužům. Sice se rodí více chlapců, ale ti také snadněji podléhají nemocem a úrazům.

Zastoupení mužů a žen je pak vyrovnané asi kolem 45 let a po tomto roce už umírají častěji muži. Rozdíl v počtu žen a mužů je ještě více patrný od osmdesáti let nahoru. Proč však ženy žijí déle? Zřejmě je to dáno samotnou přírodou, protože žena má v otázkách zachování lidského rodu větší význam. Navíc mužské zárodky jsou podstatně zranitelnější a častěji odumírají. Přibývání podílu žen naznačuje, že ženy se dokáží lépe vyrovnat s nepříznivými vlivy moderní civilizace. Rovněž více dbají o své zdraví, méně kouří a předčasným onemocněním aterosklerózou jsou chráněny pohlavními hormony. Mužům, ale i ženám, se doporučuje omezení cholesterolu a živočišných tuků, tělesná aktivita, sledování krevního tlaku a udržování správné váhy. (Šipr, 1997).

1.2 Měření stárnutí a stáří

Vědu, která soustřeďuje poznatky o stárnutí a stáří, označujeme za gerontologii. Gerontologie se dělí na gerontologii experimentální (orientuje se na příčiny a procesy stárnutí), sociální (studuje vztahy mezi starým člověkem a společností) a klinickou (zajímá se o choroby a zvláštnosti zdravotního stavu ve stáří včetně vyšetření a léčby). Gerontologie klinická je známější pod pojmem geriatricie. (Mühlpachr, 2004).

Pro měření stárnutí se nejběžněji užívá chronologický neboli kalendářní věk. Je to prostá informace o tom, kolik má člověk let. Chronologický věk sám o sobě ale není jednoznačným ukazatelem životního stavu určitého jedince, spíše značí průměr. Biologický věk vypovídá o tělesných známkách stárnutí, psychologický věk zase o těch duševních. Dalším měřítkem je sociální věk, který se týká společenského očekávání určitého přiměřeného chování jedince, a to vzhledem k jeho biologickému věku. (Hamilton- Stuart, 1999).

V praxi je známé členění věku podle profesora Greppiho. Rozlišuje věk presenilní, neboli jakési předstárnutí (45 - 60 let), stárnutí (60 - 70 let) a stařecké období (od 70 let).

(Hejda, 1975).

Světová zdravotnická organizace určila následující patnáctiletou periodizaci věkového rozdělení lidského života:

- Střední věk (45 - 59 let)
- Rané stáří, senescence, vyšší věk (60 - 74 let)

- Vlastní stáří, senium, vysoký věk (75 - 89 let)
- Dlouhověkost (od 90 let)

Často se užívá pojem „třetí věk“, kterým se rozumí doba po ukončení pracovní aktivity, přičemž první věk označuje přípravu na povolání a druhý věk chápeme jako dobu vykonávání výdělečné činnosti. (Šipr, 1997).

Někdy bývá používáno i označení „čtvrtý věk“. Jedná se o fázi závislosti. Je to však neadekvátní označení, vždyť nesoběstačnost nemusí nastat automaticky. (Mühlpachr, 2004).

Kalvach a Onderková (2006) se zmiňují o možném nesouladu mezi věkem kalendářním (tj. věkem) a biologickým (zdatností člověka). Někteří lidé mohou působit vzhledem ke svému věku velmi dobře, jiní zase zestárle. Věk od 65 - 74 let (někdy také od 65 - 79 let) je tedy znám spíše jako počínající stáří. Hranice vlastního stáří začíná mezi 75 - 80 lety a dlouhověkostí charakterizujeme věk od 90 let nahoru, nebo též dokonce od 100 let výše. Důvodem pro zvyšování hranic stáří je čím dál větší počet seniorů a zlepšování jejich stavu.

Tempo stárnutí je u každého odlišné a souvisí s biologickými, psychickými a sociálními faktory. (Haškovcová, 1989).

Vyjádření OSN je takové, že stárnutí začíná už při početí a provází nás plynule až do smrti. Každý z nás stárne, tudíž téma stárnutí je aktuální pro všechny jedince. (Šipr, 1999).

1.3 Proměny ve stáří

Jak uvádí Sýkorová (2007, s. 47): „Všeobecně se uznává, že stárnutí představuje komplexní a dynamický proces zahrnující vzájemně propletené procesy stárnutí biologického, psychologického a sociálního“.

Nemůžeme tvrdit, že starý člověk je horší nebo lepší než mladý. Je zkrátka jiný. V některých oblastech mladým nestačí a v jiných se zase mladí nevyrovnají jemu. (Šipr, 1997).

Změny ve stáří vnímají lidé spíše jako ztráty. Kvůli obavám ze stáří se snažíme nejrůznějšími prostředky stárnutí ovlivnit a zmírnit. Kosmetika proti vráskám se používá

v čím dál nižším věku, nejlépe už preventivně. Nepřejeme si být staří, popíráme stáří a vidíme se v mladším světle, některé změny dokonce ani nevnímáme. (Tošnerová, 2009).

Když se ohlédneme do historie, papyrus, který pojednává o stárnutí, pochází už z roku 1600 př. n. l. Zabývá se tím, jak přetvořit starého muže na mladého. (Gregor, 1990).

Lidský vývoj je ale přirozený a ke změnám dříve nebo později dojde. Informacím a poznatkům z oblasti stáří bychom se neměli bránit, pochopíme tak, že jsou to zcela normální, nikoliv patologické procesy, jak se mohou někteří lidé domnívat.

1.3.1 Tělesné změny

Proces tělesného a psychického úpadku je individuální v závislosti na různých faktorech, důležitou roli hrají i genetické dispozice a exogenní vlivy. Stáří je typické tzv. polymorbiditou, tj. výskytem většího počtu onemocnění, a to nejen somatických, ale také psychických. Ve stáří jsou častá chronická onemocnění oběhové soustavy, cévní mozkové příhody, demence, nemoci pohybového ústrojí a jiné. V tomto období se poněkud mění pohled na zdraví, které nechápeme jako nepřítomnost nemoci, ale spíš jako zachování soběstačnosti a pocitu pohody. (Vágnerová, 2007).

Venglářová (2007) uvádí, že se mění vzhled člověka, ubývá svalová hmota, změnami prochází i termoregulace, smyslové orgány, pohybový systém, kardiopulmonální systém, trávicí a vylučovací ústrojí a sexuální oblast.

1.3.2 Psychické, kognitivní, emocionální změny

Psychické, kognitivní a emocionální změny, podmíněné stárnutím, jsou individuálně rozdílné. Stárnutí způsobuje strukturální a funkční změny mozku (například úbytek mozkové tkáně, snížení hmotnosti mozku atd.), což ovlivňuje psychickou oblast. Dochází k celkovému zpomalení, prodloužení reakčního času, percepčním problémům (zhoršování zraku a sluchu). Nastávají potíže v koncentraci, přenášení a rozdělování pozornosti, zhoršují se paměťové funkce aj. V době raného stáří (60 - 75 let) se však intelektové schopnosti zpravidla udržují nebo dokonce narůstají. Ve stáří lze dosáhnout moudrosti (nadhled, komplexní uvažování), ale snižuje se bystrost, flexibilita a kreativita. Úbytek je patrný v oblasti fluidní inteligence, zatímco krystalická inteligence klesá až po 70. roce. Ve stáří se projevuje tendence k dogmatismu, ulpívavost uvažování, využití pouze

zafixovaných strategií, stereotypu. Rané stáří je charakteristické celkovým zklidněním emočního prožívání (pokles intenzity a frekvence emocí), ovšem na druhé straně se zvyšuje citlivost a dráždivost, vzrůstá citová labilita a klesá odolnost k zátěži. Může dojít také ke změně osobnostních vlastností, a to zejména k jejich akcentaci. V průběhu pravého stáří (75 let a více) dochází k poklesu pozitivních pocitů a zhoršuje se emoční regulace, což je zapříčiněno různými ztrátami a zátěžemi. (Vágnerová, 2007).

Dle Venglářové (2007) je v oblasti psychických změn patrný úbytek paměti, snížené vnímání, člověk si hůře osvojí něco nového, může se stát nedůvěřivý k okolí, dále se vyskytuje pokles sebedůvěry, nevyrovnanost a proměnlivost v citové oblasti, obtížnější schopnost usuzování.

1.3.3 Sociální změny

V období stáří začíná většina seniorů žít pouze v úzkém teritoriu (byt a nejbližší okolí), protože se zde cítí v bezpečí. Dochází ke značné redukci sociálních rolí. Významnou změnou raného stáří je odchod do důchodu, který má u každého různou intenzitu dopadu. V průběhu pravého stáří se pak dále redukuje sociální síť a senioři ulpívají na nejbližších lidech. Ztráta partnera nebo blízkých lidí je obrovskou zátěží a lidé se často cítí osamělí. (Vágnerová, 2007).

Odchod do důchodu představuje životní zlom, kdy končí jedno období a začíná jiné. Důchod chápe mnoho lidí jako zařazení do skupiny starých a přiblížení ke smrti. Odchod do důchodu zasahuje do identity člověka, jedinec se musí vyrovnat s novou rolí důchodce. Člověk najednou ztratí kontakt se spolupracovníky a je zapotřebí nové uspořádání života. Zatímco doposud byl čas organizován prací, nyní si musí každý svůj čas naplánovat sám. Lidé se tak často potýkají se samotou a prázdnotou a toho se bojí. Avšak toto období lze využít k podniknutí dosud nerealizovaných plánů, nebo k vlastnímu rozvoji. (Pichaud, Thureauová, 1998).

Přechod z pracovního života do penze by měl probíhat postupně. Už v době, kdy vrcholí životní kariéra člověka, bychom měli myslet na koníček, kterým se budeme rádi zabývat po opuštění zaměstnání. (Šipr, 1997).

Odejít najednou z práce, naposledy zavřít dveře za svým pracovištěm, to je pro člověka, zvláště pro toho, který celý život pracoval, velmi obtížné. Lidé se mohou cítit zbyteční a

někdo to řeší tím způsobem, že pracuje, dokud mu to síly dovolují. Na takové seniory lidé někdy pohlíží tak trochu nevraživě, jelikož si mnohdy neuvědomují, že v práci senioři nezůstávají pro vylepšení finanční situace, nebo proto, že by úmyslně „zabírali“ místo mladším, nýbrž zkrátka ještě chtějí pracovat.

Samotu snášejí senioři většinou těžce. Osamělost se může týkat samozřejmě i řady jiných skupin (například nemocných, rozvedených, ovdovělých, držených ve vazbě aj.), nicméně situace je ještě ztížena v důsledku projevů stáří, panujícím předsudkům či nezájmu společnosti. (Dessaintová, 1999).

Prostředkem navázání kontaktu se společností a podílení se na společenském dění je komunikace. Avšak tady někdy může nastat jistá bariéra. Právě komunikace starších lidí je značně ztížena v důsledku různých problémů, například nedoslýchavost, pomalost, paměťové problémy, potíže s porozuměním sdělení apod.

Venglářová (2007) uvádí, že senior se potýká s odchodem do důchodu, samotou, potížemi finančního charakteru, přichází o své nejbližší a známé, někdy se musí vyrovnat s novým bydlištěm, celkově se mění jeho způsob života.

2 POSTOJE SENIORŮ

2.1 Vymezení pojmu „postoj“

Dle Psychologického slovníku (2001, s. 155) má postoj více významů. Lze jej chápat jako „*způsob bytí v situaci, orientaci myšlení, naše hluboké sklony, náš vlastní vztah k určitým hodnotám (úsilí, peníze atd.)*.“

Rozlišujeme osobní a společenské postoje, přičemž ty osobní se vztahují jen na jednotlivce a společenské na celou skupinu. Všechny postoje mají společné to, že se jedná o „*souhrn osobních reakcí na určitý předmět: na živočicha, osobu, myšlenku nebo věc*.“

Postoje úzce souvisí s povahovými rysy jedince. Silnější JÁ značí větší míru nezávislosti v postojích, zatímco slabší JÁ přesně naopak.

Podle Encyklopedie obecné psychologie (1997, s. 216) se o zavedení pojmu „postoj“ do sociologie a sociální psychologie se zasloužili W. J. Thomas a F. Znaniecki, a to v roce 1918. Definovali jej jako „*vědomý vztah jedince k hodnotě*.“ Pojem postoj pak zaznamenal velkou popularitu a v roce 1939 bylo známo již 23 různých významů tohoto termínu.

Některé definice uvedené v Encyklopedii obecné psychologie (1997, s. 217) jsou následující:

- G. W. Allport: „*Postoj je mentální a nervový vztah pohotovosti, organizovaný zkušeností a vyvíjející direktivní nebo dynamický vliv na odpovědi individua vůči všem objektům a situacím, s nimiž je v relaci*.“
- O. Klineberg vymezuje postoj jako „*stav pohotovosti pro určitý typ odpovědi*.“
- C. T. Morgan: „*Postoj je tendence odpovídat buď kladně, nebo záporně na určité osoby, předměty nebo situace*.“

2.2 Vymezení pojmu „senior“

Ve slovníku cizích slov je pojem senior označen například jako „*starší ze dvou lidí stejného jména*“ nebo také „*příslušník starší věkové kategorie*“. (ABZ).

Wikipedie chápe výraz senior ve více významech, z nichž je vhodné uvést zejména tyto: *"starší" v protikladu k "mladší" (junior) a „člověk v letech, starý člověk, stařec“*. (Wikipedie)

Za seniora lze považovat jedince, který dovršil určité, přesně nevymezené věkové hranice, přičemž zvyšující se věk je zároveň předpokladem pro celkové zhoršení zdravotního stavu. (Tošnerová, 2002).

Označení „starý“ považují někteří lidé za hanlivý výraz, něco, za co se stydíme, což může vést k mylnému chápání starých lidí jako nepotřebných. Vzhledem k tomu společnost raději zavedla pojem „senior“. To, jaký zaujímáme k seniorům postoj, umí náš jazyk vystihnout jak pozitivními označeními (hodný stařeček, moudrá stařenka), tak těmi negativními (dědek, ježibaba). Výraz „přestárlý“ je potupný. Za přestárlé lze označit věci, objekty, nikoliv však lidskou bytost. (Pacovský, 1999).

Termín senior tedy není v literatuře jednoznačně vymezen. Jeho charakteristika je však často spojována s kalendářním věkem, určitým zdravotním stavem, ale také s tím, jak se člověk cítí, jaké zaujímá postoje, chování aj.

2.3 Senioři a postoje

Dessaintová (1999) uvádí některé nástroje, pomůcky, techniky, informace, rady a praktická cvičení, které vedou ke zpomalení negativních jevů spojených se stárnutím, napomáhají zkvalitnit určité aspekty života, přispívají ke spokojenosti a zdraví. Jedná se například o zhotovení bilance vlastní situace, plánování cílů a způsobů, jak jich dosáhnout, význam tělesné a duševní aktivity aj. Autorka však zároveň podotýká, že ani toto všechno nebude stačit, pokud bude člověk zaujímat záporný postoj k životu a stárnutí.

Senioři, kteří si zvolí pozitivní postoj k této vývojové etapě, si dokonce u mladší generace získají oblibu. Mladí jsou tak napjatými posluchači jejich vyprávění a prožitých příběhů. Takových seniorů se samota a prázdnota rozhodně netýká a mohou být skutečně šťastni - prožívají totiž kvalitní stáří.

V této souvislosti lze uvést tři druhy stáří, které se vztahují k lidem ve věku nad 80 let. Formuloval je E. Birren (in Dessaintová, 1999):

- Úspěšné stáří: je zastoupeno asi z 25 %. Takoví senioři „hýří“ aktivitou, vitalitou, zvědavostí, často experimentují, nebojí se nových věcí apod.
- Neúspěšné stáří: tvoří zhruba 10 % populace. Můžeme je charakterizovat prostřednictvím těchto znaků: smutek, špatná nálada, rozzlobenost, zmatenost, pocit nudy či neustálé stěžování si.
- Očekávané stáří: týká se přibližně 65 % seniorů. Pro tuto skupinu lidí je typické pouhé očekávání stáří a smrti, pasivita, všední dny, stereotyp.

Lidé ve starším věku se celkově více zabývají nemocemi, což je také spojeno s postupnou degenerací organismu, ke které dochází. Je třeba si ale uvědomit, že vznik řady nemocí způsobují naše duševní návyky. Pokud bude mít člověk stále negativní a pesimistické myšlenky, oslabí je to a vypukne nemoc. (Dessaintová, 1999).

Ze studie provedené S. Reichardovou (in Klevetová, Dlabalová, 2008) vznikly tyto vyrovnávací strategie, postoje:

- Konstruktivní strategie: takový jedinec zaujímá vůči omezení, která stáří přináší, tolerantní postoj, typickými znaky jsou optimismus, spokojenost, přizpůsobivost, aktivita, navazování nových vztahů apod.
- Strategie závislosti: člověk zaujímá pasivní postoj, ve všem se spoléhá na ostatní, rozhodnutí nechává na jiných a snaží se, aby za něj druzí převzali zodpovědnost.
- Strategie obranná: člověk se brání změnám v souvislosti se stářím, vyznačuje se přehnanou aktivitou za účelem dokázání své soběstačnosti, odmítá pomoc ostatních, charakteristické je striktní neměnné dodržování svých zvyklostí.
- Strategie hostility: tento postoj je typický nepřátelstvím zaměřeným na jiné lidi (zejména na mladé) a vůbec na všechno kolem, agresivitou a podezřívavostí. Člověk se staví do role oběti, za neúspěchy viní druhé, pořád si stěžuje, vyžaduje lítost.

- Strategie sebenávisti: jedná se o nepřátelství zaměřené vůči sobě samému, kritika vlastní osoby, pohrdavý postoj k životu, o nic se nesnaží, o smrti hovoří ve smyslu vysvobození.

3 SENIOŘI: RODINNÉ PROSTŘEDÍ A POBYTOVÁ ZAŘÍZENÍ

V období stáří může dojít k poklesu soběstačnosti různého stupně, v krajních případech se lidé stávají závislí na okolí. V tomto případě mohou péči poskytovat rodinní příslušníci, nebo společnost. Pokles soběstačnosti však nemusí vůbec nastat, jsou lidé, kteří jsou čili až do samého konce svého života (z významných osobností lze zmínit třeba Sofokla či I. P. Pavlova).

Všichni staří lidé tedy nepotřebují stejnou intenzitu péče, potřebují - li vůbec nějakou. Péče o seniory je rozmanitá a závisí na potřebách starého člověka.

Jak v rodinách, tak v zařízeních pro seniory se někdy setkáváme s tzv. hyperprotektivním syndromem a znamená to, že jedinci je poskytována až přílišná péče. Pomoc starému člověku by měla zahrnovat takové záležitosti, na které sám nestačí, ovšem jedinec by měl projevovat snahu zůstat soběstačný a mít zodpovědnost za své stáří. (Klevetová, Dlabalová, 2008).

3.1 Rodinné prostředí

Ačkoliv v dnešní moderní době můžeme často slyšet o různých krizích v rodinách, rodina je pro člověka stále velice důležitá. Tradičně se od rodiny očekává, že si její členové budou navzájem pomáhat, je - li to zapotřebí.

Přáním téměř každého seniora je zůstat v domácím prostředí co nejdéle a udržet si zde svou soběstačnost. (Klevetová, Dlabalová, 2008).

Pacovský (1990) zastává názor, že pokud starý člověk dokáže vést vlastní domácnost, měl by tak učinit. Senioři většinou bydlí ve starých domech či bytech. Starší lidé neočekávají, že by se jejich ekonomická situace zlepšila, a proto nemají tak vysoké nároky na bydlení jako mladší lidé. Důležitou roli zde hraje i fakt, že jejich názory na bydlení vycházejí z minulosti, takže nejsou moc přístupní k rekonstrukci nebo obnově bytu. Ačkoliv je bydlení starých lidí ve srovnání s ostatními kategoriemi horší, přesto patří mezi nejspokojenější skupinu lidí. Podle průzkumů je údajně vztah starého člověka k místu bydliště daleko těsnější než u jiných kategorií občanů. S rostoucím věkem člověk ke známému místu přimkne a nechce se stěhovat, protože má strach ze změn. Aby byla adaptace na přestěhování úspěšná, je zapotřebí na to člověka dostatečně dlouho připravovat a mít vidinu zisku, čili lepšího bydlení.

Byt seniora si vyžaduje vhodnou úpravu. Měl by podporovat samostatnost a předcházet domácím nehodám jako například upadnutí. Doporučuje se vhodný nábytek a jeho umístění, snadno udržovatelná podlaha, zdrsňení některých ploch, bezbariérovost, nepřítomnost prahů a různých koberečků, instalace držadel, účelné rozmístění vypínačů, patřičné osvětlení a vybavení telefonem. (Pacovský, 1990).

Tam, kde oba rodiče dochází do zaměstnání, mohou prarodiče pomoci s domácností a s výchovou dětí. Pro staré lidi je dobré, jestliže mají rodinu a mohou v ní zůstat. Případné oddělení od rodiny totiž vyžaduje velké přizpůsobení, což je pro starého člověka obtížné. Vhodné je, když může senior zůstat poblíž rodiny, ale ve volnějším soužití. Jako nejlepší řešení je shledáváno sdílení stejného dvoru, ale bydlení v samostatném domě, nebo obývání jednoho domu, avšak různého bytu. (Tvaroh, 1971).

Významným činitelem pro předcházení pocitu osamělosti je kontakt seniorů s jinými lidmi a především s rodinou. Odchod ze zaměstnání znamená redukci příležitostí ke společenskému styku, a to má být nahrazeno hlubší citovou vazbou na členy rodiny. Přání starých lidí k častému a pravidelnému styku s dětmi je tak zcela oprávněné. Prostorová blízkost rodičů a dospělých dětí dnes už není sice tak častá jako dříve, ale citové pouto stále přetrvává a prospívá oběma stranám. (Šipr, 1997).

Častá je finanční a jiná materiální podpora starých lidí svým dětem, vnoučatům, rodině. Bohužel jsou v tomto ohledu senioři někdy svými rodinnými příslušníky využíváni, což se děje jak v rodinném prostředí, tak v institucionální péči. V den, kdy se blíží důchod, najednou někteří příbuzní jakoby „oživnou“ a staří lidé jsou ze zájmu tak potěšeni, že jim peníze dokonce rádi dají a ani si neuvědomují, že jsou zmanipulováni. Pak zase čekají další měsíc, než si jich rodina všimne.

3.1.1 Rodinná péče o seniory

V pradávnych dobách, kdy se lidé podobali svým chováním spíše zvířatům, byli zavržováni všichni slabí jedinci, kteří nedokázali přežít a působili jako břemeno. A tak byli i staří lidé, podobně jako hendikepovaní aj., vyháněni nebo ponecháváni „napospas“.

Když se podíváme do historie, rodina jako první instituce zabezpečovala staré lidi. Byla to jakási povinnost. Tradiční pojetí bylo takové, že nejprve rodiče vychovali své děti a pak se děti zase postarali o své rodiče. Jen ve výjimečných případech se realizovala institucionální

péče. Nicméně i v dnešní době je systém rodinného zabezpečení shledáván jako optimální a přirozený. Výhodou je neformálnost, široký rozsah, flexibilita a intenzita zabezpečení péče a služeb. (Jeřábek, 2005).

Jak uvádí Waerness (in Jeřábek, 2005, s. 10): „*Rodinná péče o staré lidi je opatrovnická nebo podpůrná pomoc nebo služba vykonávaná pro štěstí a blahobyt starších osob, které z důvodu chronické nebo duševní nemoci nebo nezpůsobilosti nemohou tyto činnosti sami vykonávat*“. Domácí péče je péčí neformální, kdy nejsou přítomni profesionální pečovatelé a péče je prováděna přímo doma. Existují tři stupně péče podle intenzity potřeb, které starý člověk vyžaduje:

- Podpůrná péče: probíhá občas, nepravidelně. Zahrnuje zajištění nějakých oprav v domácnosti, dopravu k lékaři, na úřad, finanční podporu apod. Tento druh péče nevyžaduje nutnost společného bydlení, ani příliš času.
- Neosobní péče: odehrává se v určité pravidelnosti. Jedná se o pomoc v domácnosti (uvaření, uklizení, vyprání). Oproti podpůrné péči je časově náročnější.
- Osobní péče: je nutná neustálá přítomnost pečovatele, provádí se pravidelně a téměř pořád. Týká se pomoci při osobní hygieně, krmení, podávání léků, polohování apod.

Řada lidí může mít obavu, zda péči o starého, nemocného nebo nesoběstačného člověka zvládne. Do takového rozhodnutí však nelze nikoho nutit.

Péče o blízkého člověka je náročná jak po fyzické, tak psychické stránce. Ze studie Ambulance pro poruchy paměti vyplývá, že v roce 1999 pečovalo v České republice o rodinného příslušníka 23, 5 % občanů, v roce 2005 to bylo 19 %. Obě tato čísla jsou hodně vysoká. Oproti minulosti mnohem více pečujeme o své staré, blízké a nemocné lidi. Dříve lidé umírali daleko mladší i kvůli omezeným možnostem lékařství. Zátěží pro pečovatele je pravidelnost péče, dále měnící se role a vztahy pečujícího a závislé osoby (konflikty doma a v sociálním kontextu), sociální izolace (je zapotřebí podpora rodiny), problémem je i nedostatek vědomostí a praktických zkušeností, neobratnost. Častým řešením je pak ústavní péče. Rodinní pečující by rozhodně měli mít podporu společnosti, ovšem ve smyslu spíše edukačních programů, respitní péče, denních center apod., finanční podpora je totiž lehce zneužitelná. (Tošnerová, 2009).

Rodinná péče o seniora vyžaduje současné splnění tří předpokladů. Důležité je, aby jedinec chtěl pečovat, mohl pečovat a také to uměl. (Pacovský, 1999).

Mladí lidé by měli mít na paměti, že i oni jednou budou staří a tak, jak oni nyní pečují o staré, takové péče se pravděpodobně dostane i jim. (Tvaroh, 1971).

3.2 Pobytová zařízení

Převážná část seniorů žije v domácím prostředí s pomocí a podporou svých nejbližších, a to bývá také i považováno za nejlepší variantu. Avšak pokud senior trpí vážnějšími zdravotními obtížemi, cítí se osamělý, nebo se o něj jeho blízcí nemohou dostatečně postarat, nastupuje institucionální péče. Tuto variantu ale nese spousta seniorů velmi těžce. (Venglářová, 2007).

Když staří lidé odcházejí do nějakého zařízení sociální péče, většinou si uvědomují, že je to do konce života. Opustit svůj stávající domov, ve kterém prožili několik desítek let, znamená rozloučit se s minulostí. Tato situace je ještě obtížnější tehdy, když na to není člověk připraven. Začlenění do nového života pak probíhá snáze u těch, kteří mají možnost se na odchod déle připravovat a sami se rozhodnout. Je nutné, aby si zaměstnanci instituce uvědomili, jak těžce starý člověk prožívá tuto změnu a že mu musí pomoci překonat dané období. (Pichaud, Thareauová, 1998).

Nemůžeme považovat za sobectví, když děti nemají své starší rodiče u sebe. V dnešní době většinou pracují oba partneři, takže jim zbývá čas sotva na své děti. Navíc soužití by mnohdy ani nebylo možné, protože někteří senioři potřebují celodenní péči. Za takových okolností je zcela na místě odejít do domovů pro seniory nebo jiných zařízení. Nový domov by ale neměl být orientován jen na základní potřeby člověka, nýbrž má poskytovat radost a motivaci k životu, lidé se mají bavit, žít, mít se na co těšit. (Rheinwaldová, 1999).

3.2.1 Institucionální péče o seniory

Počátky institucionalizované formy péče o seniory představovala chudinská péče. Zprvu spadala chudinská péče pod církve. Tehdy bylo zabezpečení omezeno jen na některé oblasti, vybrané skupiny a určité situace. Později převzal nad chudinskou péčí dohled stát. Postupně byla zavedena objektivní kritéria pro poskytování služeb a rodinná péče už nebyla jediným možným východiskem. (Jeřábek, 2005).

Zákon o sociálních službách člení sociální služby podle místa jejich realizace na:

- Terénní - poskytují se v místě, kde člověk žije. Patří zde například pečovatelská služba nebo osobní asistence.
- Ambulantní - uskutečňují se v určitých zařízeních, kam lidé docházejí (denní stacionáře, poradny apod.).
- Pobytové - poskytují se v zařízení, ve kterém jedinec po určitou část života žije. Jsou to například domovy pro seniory, chráněné bydlení pro osoby se zdravotním postižením aj. (MPSV, 2006).

Podle Matouška v České republice rozlišujeme tři typy rezidenční péče pro staré lidi:

- Domovy - penziony pro seniory

Jsou určeny pro zdravé a soběstačné jedince. Penziony fungují na principu pronájmu bytu a jeho vybavení vlastním zařízením. Senioři si mohou objednat řadu služeb, které jsou zpoplatněny (například nákup, doprovod, úklid aj.).

- Domy s pečovatelskou službou

Jsou to byty tzv. zvláštního určení a řídí se taktéž nájemní smlouvou. Poskytují se zde sociální služby, které jsou v pracovní dny nepřetržitě dostupné.

- Domovy pro seniory

Jedná se o klasickou formu institucionální, komplexní péče o seniory, včetně zajištění širokého spektra služeb. (Matoušek, Koláčková, Kodymová, et al., 2005).

Rheinwaldová (1999) poukazuje na možnost vylepšení prostředí v Domovech pro seniory. Na to, jak se člověk v Domovech pro seniory cítí, má vliv řada faktorů. Vystavění takových zařízení, ve kterých by se obyvatelé cítili opravdu jako doma, je pro svou finanční náročnost obtížně dosažitelný cíl, nicméně jisté změny lze učinit. Jsou to změny v myšlení, které znamenají odklon od čistě lékařského modelu. Mělo by se usilovat o vytvoření přátelského a bezpečného prostředí, které respektuje soukromí. Je zapotřebí komplexní péče o fyzické, mentální a duchovní potřeby člověka.

Rheinwaldová přirovnává obyvatele domovů pro seniory k opuštěným, izolovaným a osamoceným ostrovům. Tyto opuštěné ostrovy jsou často bez kontaktu s rodinou, jejich

zhoršující se fyzické a psychické schopnosti jim brání, aby vycházeli sami mimo domov, postupně se začnou stahovat do sebe, jejich generace pomalu mizí. Přestože uživatelé žijí pod jednou střechou, zůstávají oddělení, nespojují se. Pracovníci v domovech pro seniory by se však měli snažit je propojit a vytvořit tak pevninu. Bez cizí pomoci to sami nesvedou. Je nutné organizovat zajímavé činnosti, které sbližují lidi.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 ZÁKLADNÍ INFORMACE O VÝZKUMU

TÉMA: Komparace postojů seniorů v pobytových zařízeních a seniorů žijících v domácím prostředí.

Cílem výzkumu a tedy i praktické části je zjistit, jaké postoje zaujímají senioři k různým oblastem a následně srovnat, zda se postoje u jednotlivých skupin (senioři v pobytových zařízeních; v domácím prostředí) významně liší.

4.1 Výzkumný problém

Výzkumný problém jsem formulovala následovně: „Jak se liší postoje v různých oblastech u seniorů v pobytových zařízeních a seniorů žijících v domácím prostředí?“

Jedná se o výzkumný problém vztahový (chci dospět ke zjištění, jaký vztah mají senioři k různým cílovým oblastem).

4.2 Druh výzkumu

Pro svou práci jsem zvolila kvantitativní výzkum, a to vzhledem k charakteru samotného výzkumného problému. Chci získat údaje od většího počtu respondentů, a ty následně porovnat.

Jak uvádí Punch (2008, s. 12): „Podstata kvantitativního výzkumu spočívá ve zkoumání vztahů mezi proměnnými. V kvantitativním výzkumu se realita zachycuje pomocí proměnných, jejich hodnoty se zjišťují měřeními a primárním cílem je nalézt, jak jsou proměnné rozloženy a zvláště jaké jsou mezi nimi vztahy a proč tomu tak je.“

4.3 Hypotézy

Stanovila jsem si 3 hypotézy:

H₁: Předpokládám, že senioři budou hodnotit stávající způsob života (v domácím prostředí; v pobytovém zařízení) jako vyhovující, jsou spokojeni, nechtějí ho změnit.

H₂: Předpokládám, že postoje seniorů v pobytových zařízeních se budou výrazně lišit od postojů seniorů žijících v domácím prostředí.

H₃: Předpokládám, že senioři v pobytových zařízeních se zapojují do společenského života častěji, než senioři žijící v domácím prostředí.

Ad H₁: K potvrzení / vyvrácení hypotézy slouží položka č. 1.

Ad H₂: K potvrzení / vyvrácení hypotézy slouží položky č. 2 – 12.

Ad H₃: K potvrzení / vyvrácení hypotézy slouží položky č. 13 – 17 + opět položky č. 7 a 8.

4.4 Výzkumný vzorek a způsob výběru

Pro svůj výzkum jsem záměrně vybírala seniory v pobytovém zařízení a seniory žijící v domácím prostředí. Byl použit záměrný kvalifikovaný výběr.

O záměrném kvalifikovaném výběru uvádí Maňák a Švec (2004, s. 47): „*Do souboru jsou vybrány osoby na základě těch znaků základního souboru, které jsou důležité pro daný výzkum.*“

Základní soubor tvoří senioři žijící v České republice. Výběrový soubor tvoří 140 respondentů ze Zlínského kraje, tj. 70 seniorů z pobytových zařízení pro seniory a 70 seniorů žijících v domácím prostředí, a to ve věku od 65 let výše.

Pro vzorek seniorů z pobytových zařízení jsem vytipovala pouze domovy pro seniory, a to z toho důvodu, že jsou typickým pobytovým zařízením pro seniory. V domech s pečovatelskou službou a v penziencech totiž senioři zpravidla žijí téměř jako v domácím prostředí.

4.5 Metody výzkumu

Pro svůj výzkum jsem zvolila metodu dotazníku.

Dotazník jsem zkonstruovala speciálně pro tuto práci, nepřevzala jsem tedy žádný již existující dotazník. V dotazníku kombinuji uzavřené a škálové otázky, u nichž jsem použila čtyřbodovou škálu, kterou uvádí Punch (2008, s. 76).

Dotazník obsahuje celkem 17 otázek:

- Uzavřené otázky: 1, 13, 14, 15, 16, 17

- Škálové otázky: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12

Vypracovaný dotazník je připojen jako příloha (PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK).

Strategie získávání dat spočívala v osobním setkání s každým respondentem a v následném společném vyplnění dotazníku. Vždy jsem otázky předčítala nahlas a případné nejasnosti ihned objasňovala. Pokud to umožňoval zdravotní stav respondenta a respondent byl ochotný, žádala jsem o vlastnoruční zaškrtování odpovědí. U všech to ale nebylo možné, takže jsem některé dotazníky na přání respondenta kroužkovala já sama.

Přínos osobního setkání s každým respondentem spatřuji v zajištění vysoké návratnosti dotazníků (100%) a také v tom, že nebude vynechána žádná položka v dotazníku. Zároveň zohledňuji, že respondenty jsou senioři, kteří se mohou potýkat s určitými zdravotními problémy, tudíž tento způsob shledávám jako nejvhodnější.

Časová náročnost osobního vyplňování dotazníků s respondenty byla rovněž kompenzována tím, že jsem se vyhnula tzv. „čištění dat“, které se provádí před samotnou analýzou dat. Předešla jsem tak nejasnostem v odpovědích, vynechaným či více zaškrtnutým odpovědím.

Jak uvádí Punch (2008, s. 57- 58): *„Způsob, jakým jsou data shromažďována - může silně ovlivnit kvalitu dat. Kvalita dat je naopak hlavní determinantou důvěryhodnosti výsledků. Důkladnější plánování sběru dat, včetně profesionálního a etického přístupu k respondentům, vede k lepší kvalitě dat. Rovněž větší angažovanost při sběru dat zvyšuje kvalitu dat.“*

4.6 Metodika výzkumu

- Aplikovaný, empirický, kvantitativní výzkum
- Vztahový výzkumný problém
- Dotazníkové šetření
- Záměrný kvalifikovaný výběr
- Technika: dotazník, analýza dat

4.7 Časový plán a harmonogram výzkumu

Výzkum probíhal od října 2009 do dubna 2010. Lze jej popsat následovně:

- Stanovení tématu výzkumu, výzkumného problému, cílů výzkumu a hypotéz (říjen 2009).
- Volba metodiky výzkumu a výzkumných technik (listopad 2009).
- Zhotovení dotazníku (prosinec 2009).
- Realizace předvýzkumu a zmapování silných a slabých míst v dotazníku (leden 2010).
- Realizace vlastního výzkumu, sběr dat (únor – březen 2010).
- Zpracování dat (březen – duben 2010).
- Interpretace a závěry výzkumu (duben 2010).

4.8 Předvýzkum

Cílem předvýzkumu bylo zjistit, zda jsou otázky v dotazníku položeny dostatečně srozumitelně a zda jsou nabízené možnosti odpovědí dostačující.

Předvýzkum byl realizován autorkou výzkumu, jako je tomu také u celého vlastního výzkumu.

Jelikož si výsledky předvýzkumu nevyžádaly úpravu podoby dotazníku (pouze jsem provedla drobné formální úpravy), vzor dotazníku z předvýzkumu se téměř shoduje s konečnou verzí dotazníku, která je uvedena v příloze (PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK).

Předvýzkum jsem uskutečnila v domácnosti dvou seniorů. Zde jsem nepovažovala za důležité zvolit stejné zastoupení seniorů v pobytových zařízeních a seniorů žijících v domácím prostředí, protože mým cílem bylo ověřit srozumitelnost dotazníku pro příslušníky starší věkové populace. Výsledky tedy nebyly podstatné.

Závěry z uskutečněného předvýzkumu

V rámci předvýzkumu nebyly zjištěny žádné nedostatky, avšak vyšlo najevo, že je zapotřebí zdůrazňovat jisté okolnosti. Bylo především žádoucí:

- opakovaně upozorňovat na anonymitu dotazníku. Na tento fakt reagovali respondenti pozitivně a dopomohlo to k projevení jejich opravdového postoje.
- povzbuzovat, protože respondenti projevovali nedůvěru v to, že budou schopni odpovědět. Bylo zapotřebí neustále opakovat, že k vyplnění nejsou nutné žádné specifické znalosti, pouze jde o jejich postoje a názory.
- vysvětlovat, že žádná odpověď není správná ani špatná. Senioři měli tendenci ptát se, „co je dobře“.

5 REALIZACE VÝZKUMU A ZPRACOVÁNÍ VÝSLEDKŮ

5.1 Popis výzkumu

Dotazníkovým šetřením byly zkoumány postoje seniorů od 65 let výše. Získala jsem údaje od 70 respondentů žijících v domácím prostředí a 70 respondentů z pobytových zařízení pro seniory.

Výzkum jsem provedla v těchto zařízeních:

- Dům pokojného stáří Naděje Nedašov: 5. 2. 2010; 16 respondentů.
- Domov pro seniory Burešov: 9. a 12. 2. 2010; 37 respondentů.
- Domov pro seniory Loučka: 10. 2. 2010; 17 respondentů.

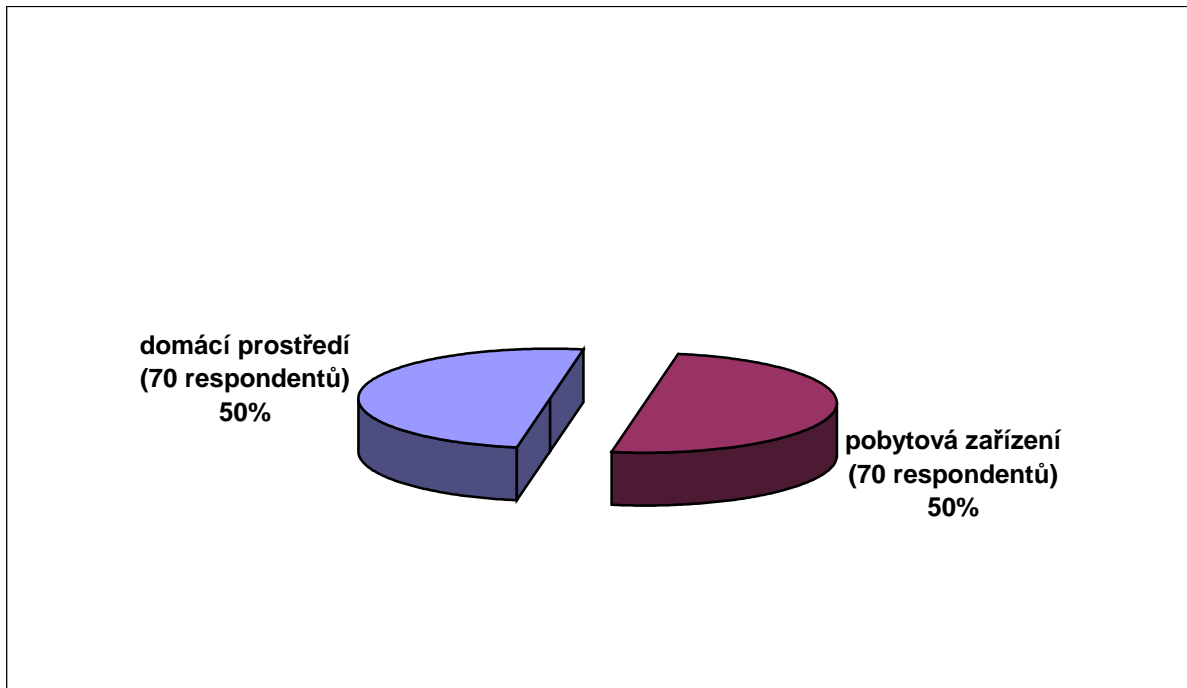
Vzorek seniorů žijících v domácím prostředí jsem získala následovně:

- Návštěva Denního stacionáře pro seniory Brumov – Bylnice: 4. 2. 2010; 1 respondent.
- Návštěva Domovinky ve Slavičíně: 8. 2. 2010; 1 respondent.
- Aktivní oslovování potencionálních vhodných respondentů ve vestibulu Valašskokloboucké polikliniky: 16. 2. 2010; 14 respondentů.
- Výběr vhodných respondentů v okolí mého bydliště (Nedašov, Návojná, Nedašova Lhota, Brumov – Bylnice, Valašské Klobouky, Poteč): 17. a 19. 2. 2010; 21 respondentů.
- Návštěva Klubu důchodců ve Slavičíně: 24. 2. 2010; 15 respondentů.
- Návštěva Klubu důchodců v Nedašově: 2. 3. 2010; 18 respondentů.

5.2 Zpracování výsledků

Při vyhodnocování jsem dotazníky rozdělila do dvou skupin, a to na dotazníky od seniorů z pobytových zařízení a seniorů žijících v domácím prostředí. Pro sčítání odpovědí jsem využila ruční čárkovací metodu, následně jsem pomocí programu MS EXCEL výsledky zpracovala a porovнала. Nakonec jsem potvrdila nebo vyvrátila hypotézy.

Obr. 1. Podíl seniorů z domácího prostředí a seniorů z pobytových zařízení

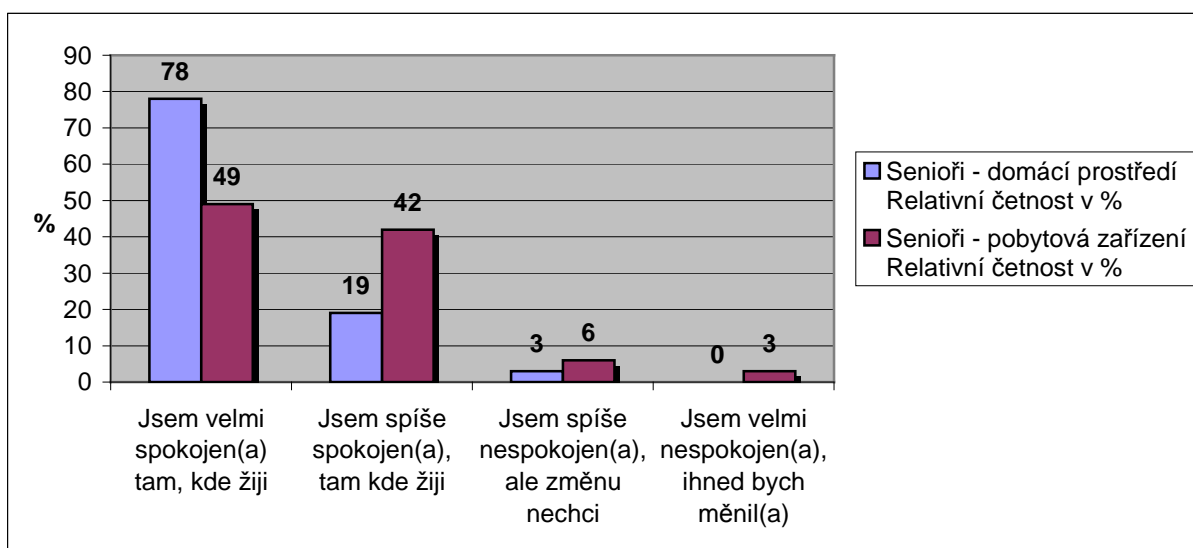
Zastoupení respondentů z domácího prostředí a z pobytových zařízení je shodné.

Otázka č. 1 Jste spokojen(a) se svým stávajícím způsobem života (doma / v domově pro seniory), nebo byste raději volil(a) tuto druhou variantu?

Tab. 1. Spokojenost seniorů se svým stávajícím způsobem života

	Senioři- domácí prostředí		Senioři- pobytová zařízení	
	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost v %</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost v %</i>
Jsem velmi spokojen(a) tam, kde žiji	55	78	34	49
Jsem spíše spokojen(a), tam kde žiji	13	19	30	42
Jsem spíše nespokojen(a), ale změnu nechci	2	3	4	6
Jsem velmi nespokojen(a), ihned bych měnil(a)	0	0	2	3
Celkem	70	100	70	100

Obr. 2. Spokojenost seniorů se svým stávajícím způsobem života

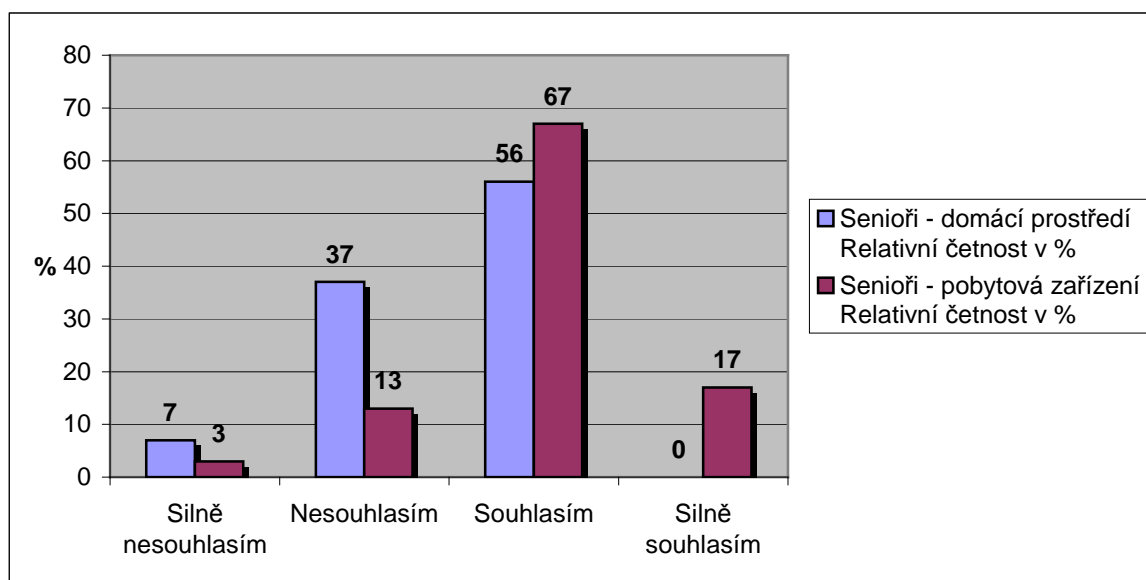

Otázka č. 2 Domov pro seniory je dům, kde jsou lidé šťastni.

Tab. 2. Odpovědi seniorů

	Senioři - domácí prostředí		Senioři - pobytová zařízení	
	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost v %</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost v %</i>
Silně nesouhlasím	5	7	2	3
Nesouhlasím	26	37	9	13
Souhlasím	39	56	47	67
Silně souhlasím	0	0	12	17
Celkem	70	100	70	100

Obr. 3. Vyjádření (ne)souhlasu seniorů s tvrzením

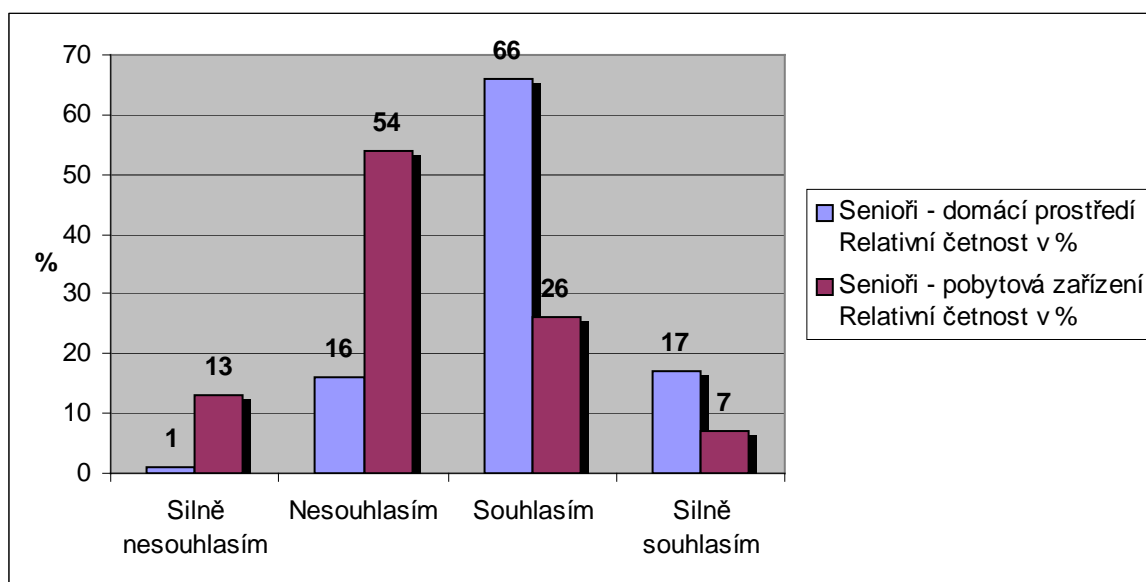

Otázka č. 3 Život v domácím prostředí je za všech okolností lepší, než život v domově pro seniory nebo jiném obdobném pobytovém zařízení pro seniory (například penziony, domy s pečovatelskou službou).

Tab. 3. Odpovědi seniorů

	Senioři - domácí prostředí		Senioři - pobytová zařízení	
	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost v %</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost v %</i>
Silně nesouhlasím	1	1	9	13
Nesouhlasím	11	16	38	54
Souhlasím	46	66	18	26
Silně souhlasím	12	17	5	7
Celkem	70	100	70	100

Obr. 4. Vyjádření (ne)souhlasu seniorů s tvrzením

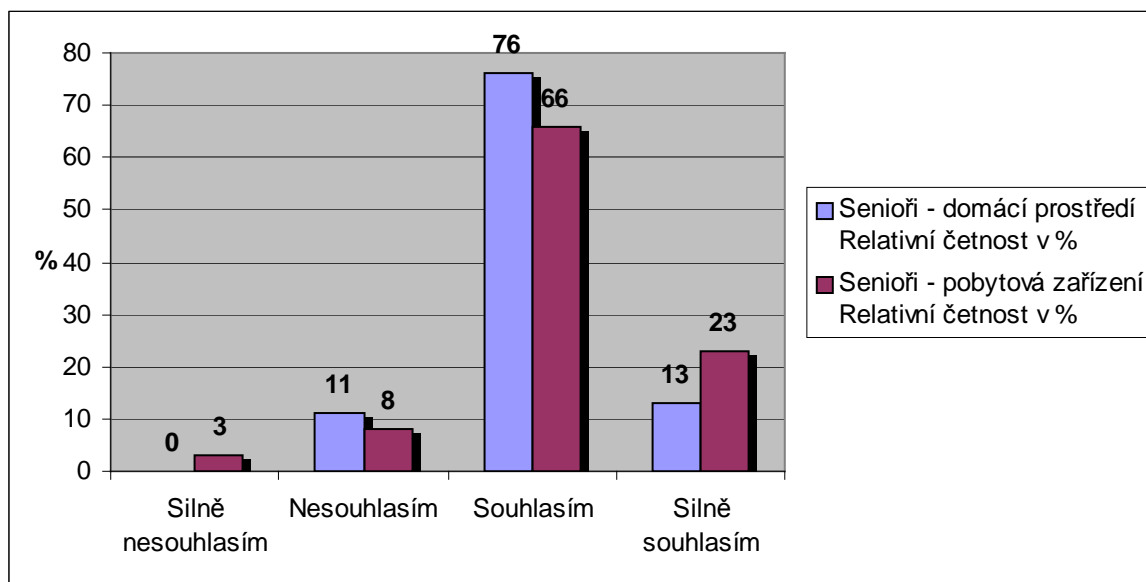

Otázka č. 4 Mělo by se zřídit víc domovů pro seniory a jiných obdobných pobytových zařízení.

Tab. 4. Odpovědi seniorů

	Senioři - domácí prostředí		Senioři - pobytová zařízení	
	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost v %</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost v %</i>
Silně nesouhlasím	0	0	2	3
Nesouhlasím	8	11	6	8
Souhlasím	53	76	46	66
Silně souhlasím	9	13	16	23
Celkem	70	100	70	100

Obr. 5. Vyjádření (ne)souhlasu seniorů s tvrzením

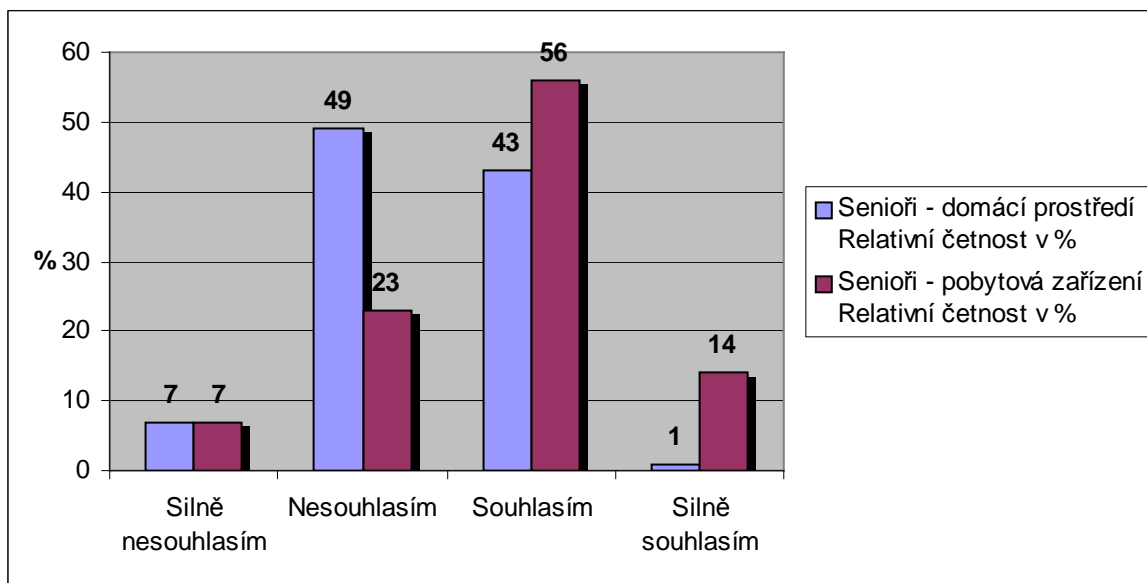

Otázka č. 5 Lidé odcházejí do domovů pro seniory a obdobných pobytových zařízení rádi a dobrovolně.

Tab. 5. Odpovědi seniorů

	Senioři - domácí prostředí		Senioři - pobytová zařízení	
	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost v %</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost v %</i>
Silně nesouhlasím	5	7	5	7
Nesouhlasím	34	49	16	23
Souhlasím	30	43	39	56
Silně souhlasím	1	1	10	14
Celkem	70	100	70	100

Obr. 6. Vyjádření (ne)souhlasu seniorů s tvrzením

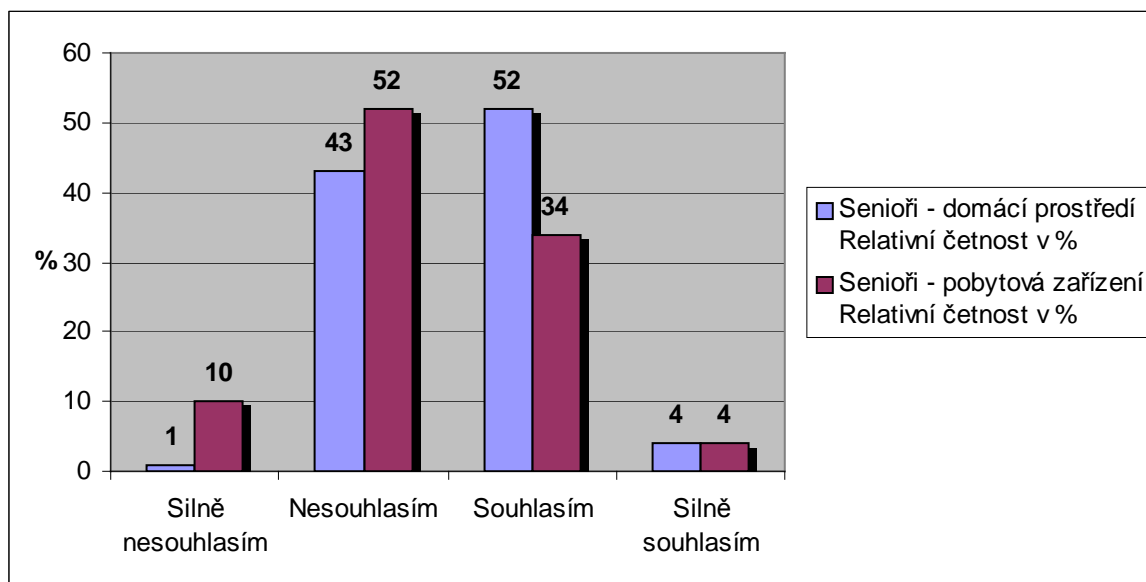

Otázka č. 6 Dle mého názoru se lidé ocitají v domovech pro seniory (a jiných obdobných pobytových zařízeních) především kvůli špatným rodinným vztahům.

Tab. 6. Odpovědi seniorů

	Senioři - domácí prostředí		Senioři - pobytová zařízení	
	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost v %</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost v %</i>
Silně nesouhlasím	1	1	7	10
Nesouhlasím	30	43	36	52
Souhlasím	36	52	24	34
Silně souhlasím	3	4	3	4
Celkem	70	100	70	100

Obr. 7. Vyjádření (ne)souhlasu seniorů s tvrzením

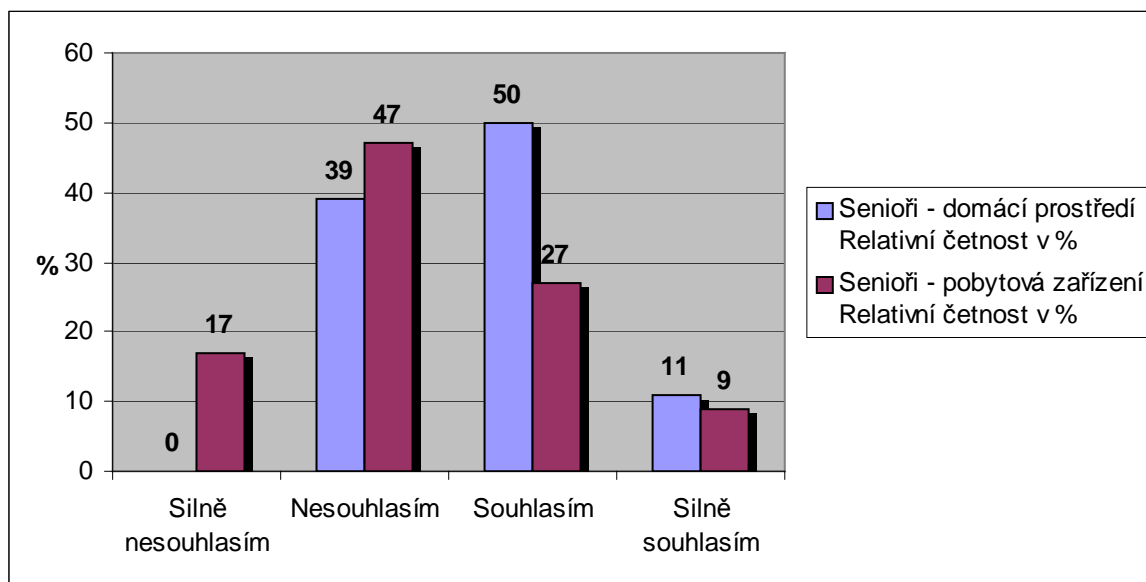

Otázka č. 7 V domovech pro seniory (a jiných obdobných zařízeních) se lidé cítí více osamělí, než při pobytu v domácím prostředí.

Tab. 7. Odpovědi seniorů

	Senioři - domácí prostředí		Senioři - pobytová zařízení	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Silně nesouhlasím	0	0	12	17
Nesouhlasím	27	39	33	47
Souhlasím	35	50	19	27
Silně souhlasím	8	11	6	9
Celkem	70	100	70	100

Obr. 8. Vyjádření (ne)souhlasu seniorů s tvrzením

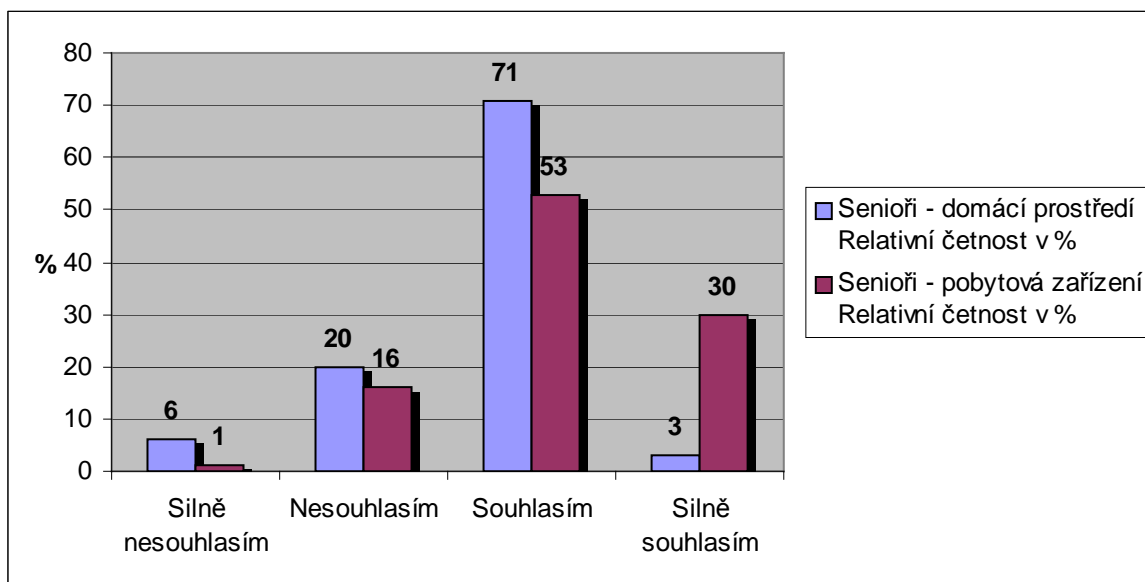

Otázka č. 8 Domovy pro seniory (a jiná obdobná pobytová zařízení pro seniory) jsou příležitostí pro poznání nových přátel a navazování kontaktů.

Tab. 8. Odpovědi seniorů

	Senioři - domácí prostředí		Senioři - pobytová zařízení	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Silně nesouhlasím	4	6	1	1
Nesouhlasím	14	20	11	16
Souhlasím	50	71	37	53
Silně souhlasím	2	3	21	30
Celkem	70	100	70	100

Obr. 9. Vyjádření (ne)souhlasu seniorů s tvrzením

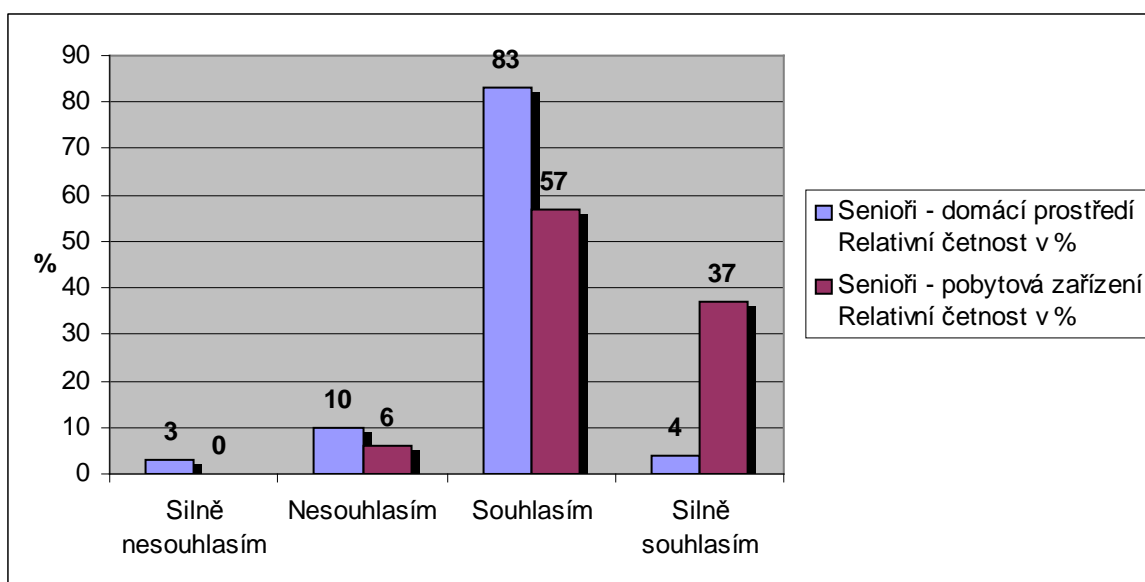

Otázka č. 9 V domovech pro seniory (a jiných obdobných pobytových zařízeních) je poskytována kvalitní péče. (Pozn.: kvalitní péčí se myslí komplexní péče-zdravotnická, sociální, strava apod.).

Tab. 9. Odpovědi seniorů

	Senioři - domácí prostředí		Senioři - pobytová zařízení	
	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost v %</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost v %</i>
Silně nesouhlasím	2	3	0	0
Nesouhlasím	7	10	4	6
Souhlasím	58	83	40	57
Silně souhlasím	3	4	26	37
Celkem	70	100	70	100

Obr. 10. Vyjádření (ne)souhlasu seniorů s tvrzením

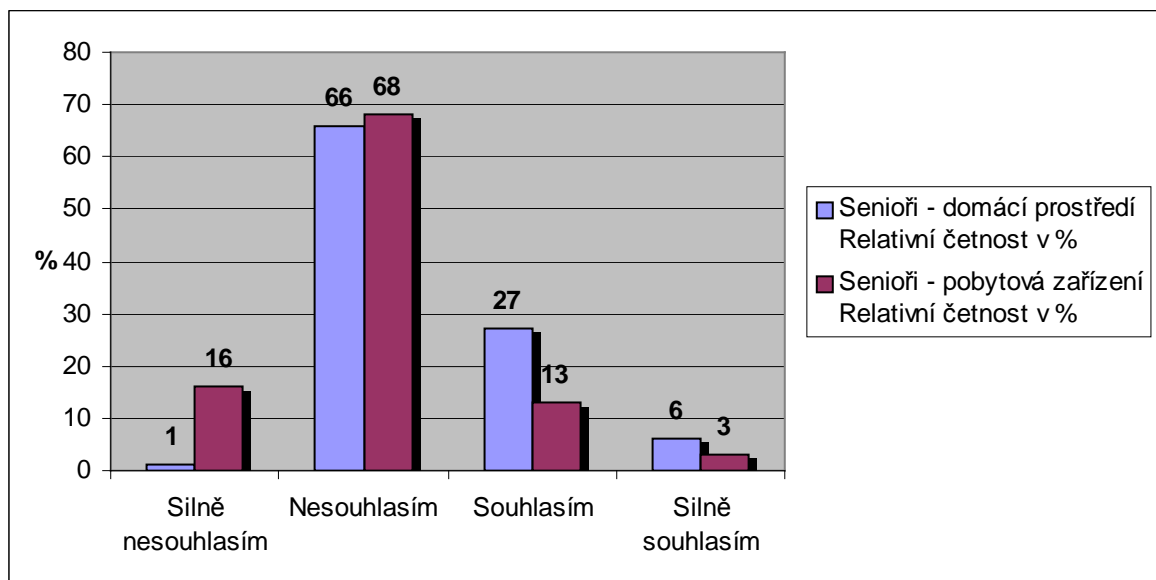

Otázka č. 10 Na rodinu seniora, který se nachází v nějakém pobytovém zařízení pro seniory, pohlížím negativně.

Tab. 10. Odpovědi seniorů

	Senioři - domácí prostředí		Senioři - pobytová zařízení	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Silně nesouhlasím	1	1	11	16
Nesouhlasím	46	66	48	68
Souhlasím	19	27	9	13
Silně souhlasím	4	6	2	3
Celkem	70	100	70	100

Obr. 11. Vyjádření (ne)souhlasu seniorů s tvrzením

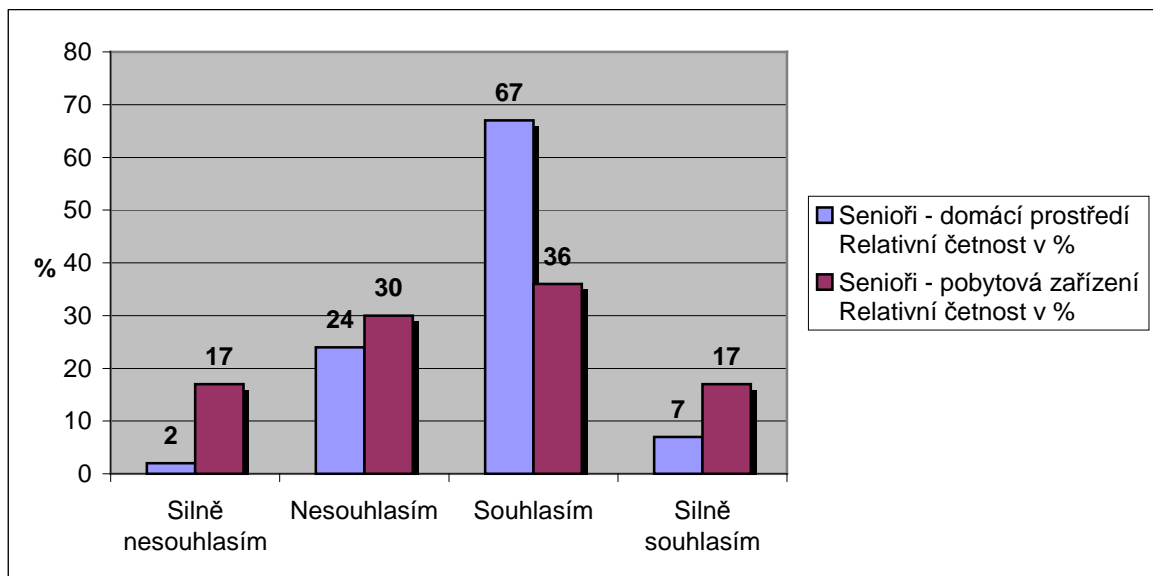

Otázka č. 11 Považuji za povinnost, aby se mladší generace postarala o seniory v přirozeném domácím prostředí.

Tab. 11. Odpovědi seniorů

	Senioři - domácí prostředí		Senioři - pobytová zařízení	
	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost v %</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost v %</i>
Silně nesouhlasím	1	2	12	17
Nesouhlasím	17	24	21	30
Souhlasím	47	67	25	36
Silně souhlasím	5	7	12	17
Celkem	70	100	70	100

Obr. 12. Vyjádření nesouhlasu seniorů s tvrzením

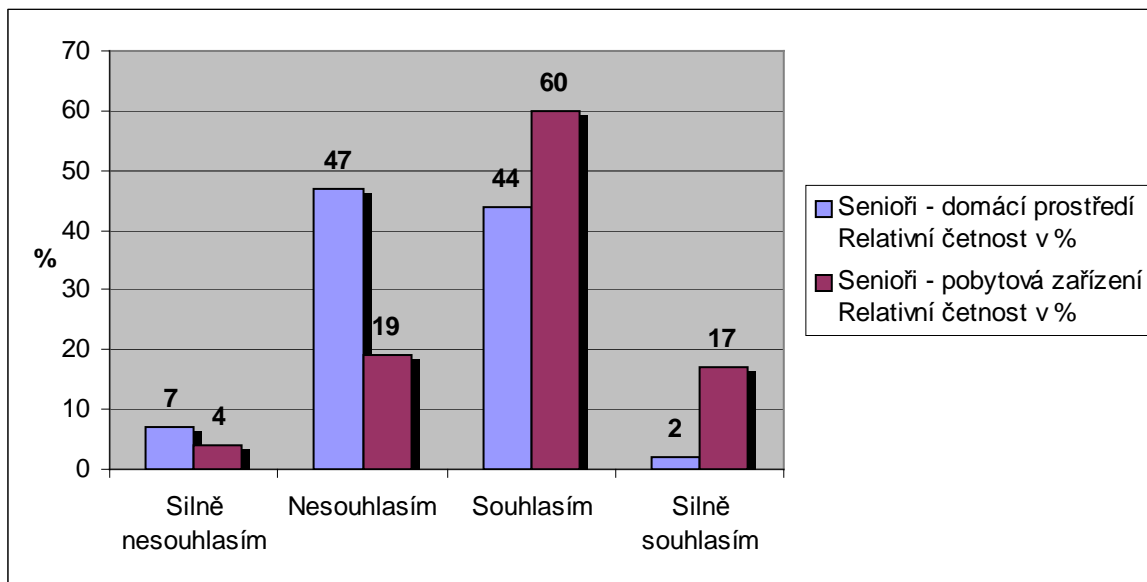

Otázka č. 12 Chování okolí ke starší populaci je obecně spíše dobré (tím mám na mysli slušnost, vstřícnost, úctu, respekt, ochotu pomoci, trpělivost apod.).

Tab. 12. Odpovědi seniorů

	Senioři - domácí prostředí		Senioři - pobytová zařízení	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Silně nesouhlasím	5	7	3	4
Nesouhlasím	33	47	13	19
Souhlasím	31	44	42	60
Silně souhlasím	1	2	12	17
Celkem	70	100	70	100

Obr. 13. Vyjádření (ne)souhlasu seniorů s tvrzením

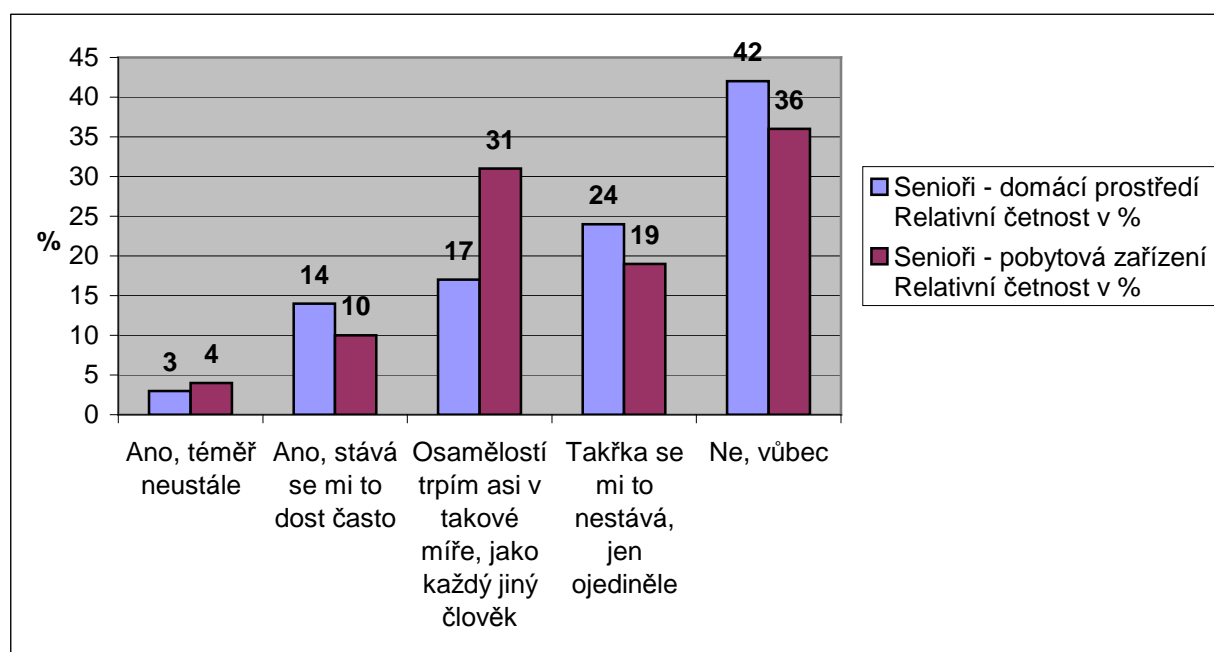

Otázka č. 13 Cítíte se osamělý(á)?

Tab. 13. Odpovědi seniorů na otázku, zda se cítí osamělí

	Senioři - domácí prostředí		Senioři - pobytová zařízení	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Ano, téměř neustále	2	3	3	4
Ano, stává se mi to dost často	10	14	7	10
Osamělostí trpím asi v takové míře, jako každý jiný člověk	12	17	22	31
Takřka se mi to nestává, jen ojediněle	17	24	13	19
Ne, vůbec	29	42	25	36
Celkem	70	100	70	100

Obr. 14. Odpovědi seniorů na otázku, zda se cítí osamělí

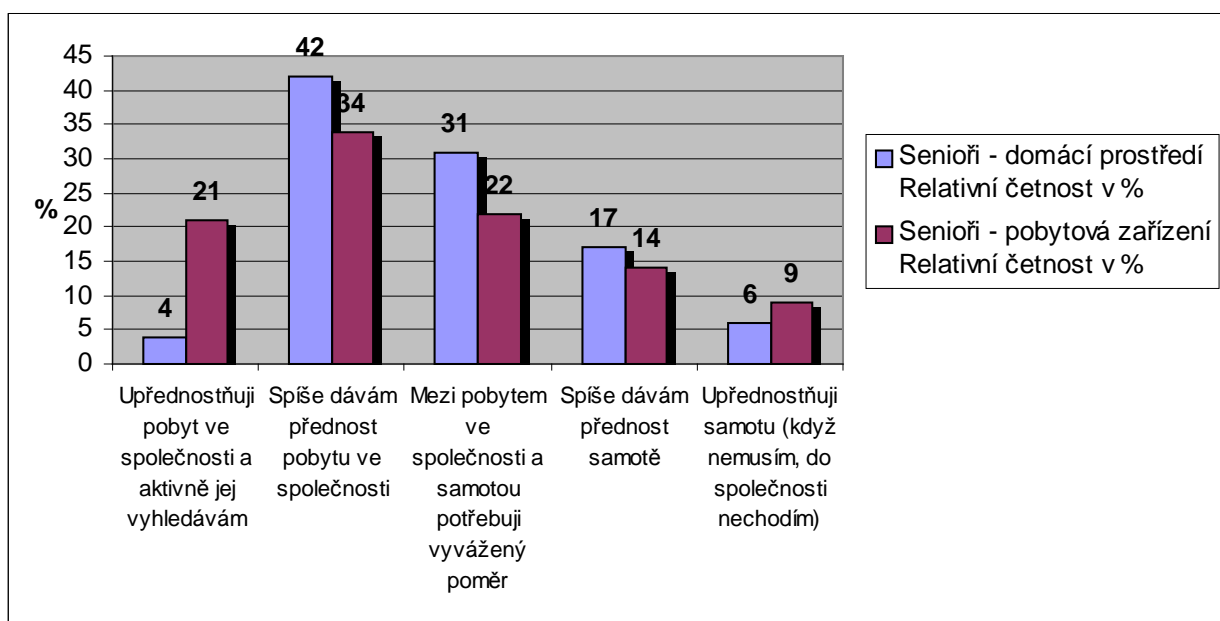

Otázka č. 14 Raději dáte přednost samotě, nebo pobytu ve společnosti? (Pozn.: pobytem ve společnosti se myslí výlety, bohoslužby, oslavy, posezení, kulturní a společenské akce apod.).

Tab. 14. Odpovědi seniorů

	Senioři domácí prostředí		Senioři pobytová zařízení	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Upřednostňuji pobyt ve společnosti a aktivně jej vyhledávám	3	4	15	21
Spíše dávám přednost pobytu ve společnosti	29	42	24	34
Mezi pobytem ve společnosti a samotou potřebuji vyvážený poměr	22	31	15	22
Spíše dávám přednost samotě	12	17	10	14
Upřednostňuji samotou (když nemusím, do společnosti nechodím)	4	6	6	9
Celkem	70	100	70	100

Obr. 15. Odpovědi seniorů

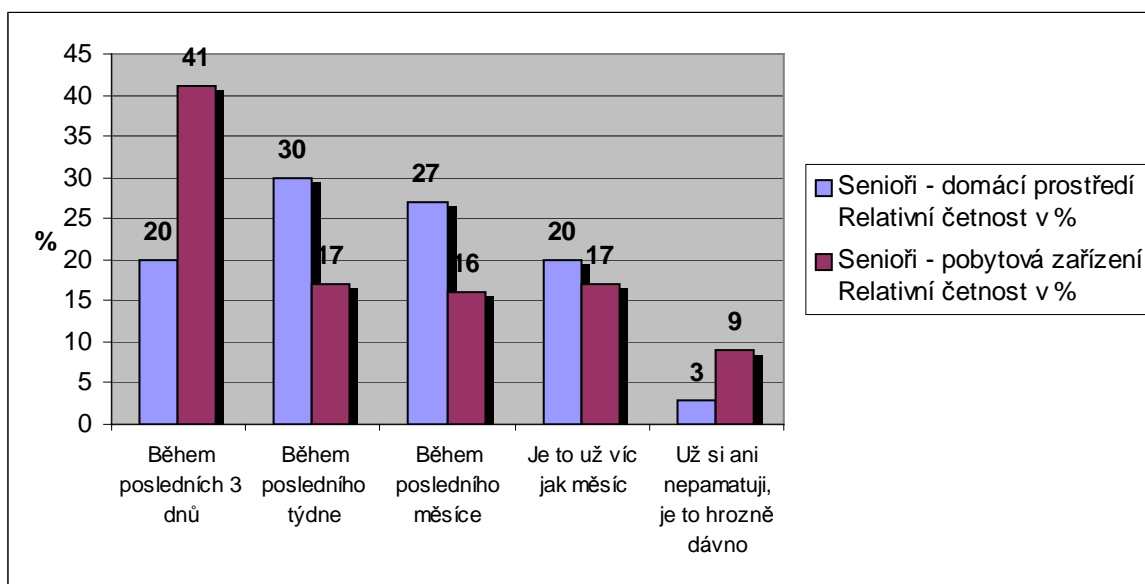

Otázka č. 15 Kdy naposledy jste se účastnil(a) nějaké společenské aktivity? (Pozn.: mám na mysli podobné aktivity jako u předchozí otázky).

Tab. 15. Účast seniorů na společenských aktivitách

	Senioři domácí prostředí		Senioři pobytová zařízení	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Během posledních 3 dnů	14	20	29	41
Během posledního týdne	21	30	12	17
Během posledního měsíce	19	27	11	16
Je to už více jak měsíc	14	20	12	17
Už si ani nepamatuji, je to hrozně dávno	2	3	6	9
Celkem	70	100	70	100

Obr. 16. Vyjádření účasti seniorů na společenských aktivitách

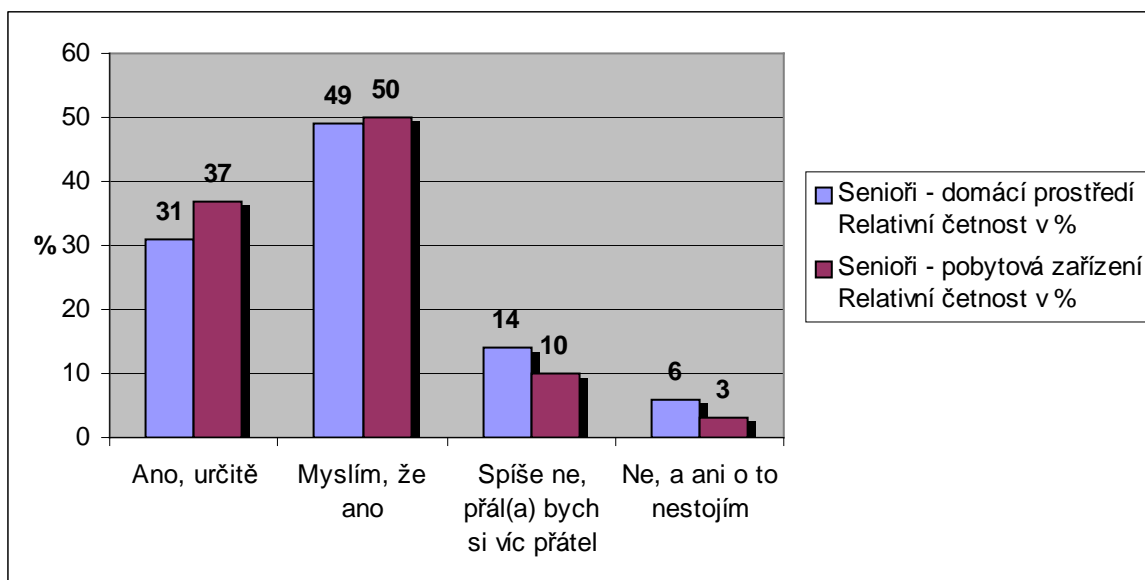

Otázka č. 16 Myslíte si, že máte dostatek přátel, se kterými si můžeme popovídat, sejt se a strávit příjemný čas?

Tab. 16. Odpovědi seniorů na to, zda mají dostatek přátel

	Senioři - domácí prostředí		Senioři - pobytová zařízení	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Ano, určitě	22	31	26	37
Myslím, že ano	34	49	35	50
Spíše ne, přál(a) bych si víc přátel	10	14	7	10
Ne, a ani o to nestojím	4	6	2	3
Celkem	70	100	70	100

Obr. 17. Vyjádření odpovědí seniorů na to, zda mají dostatek přátel

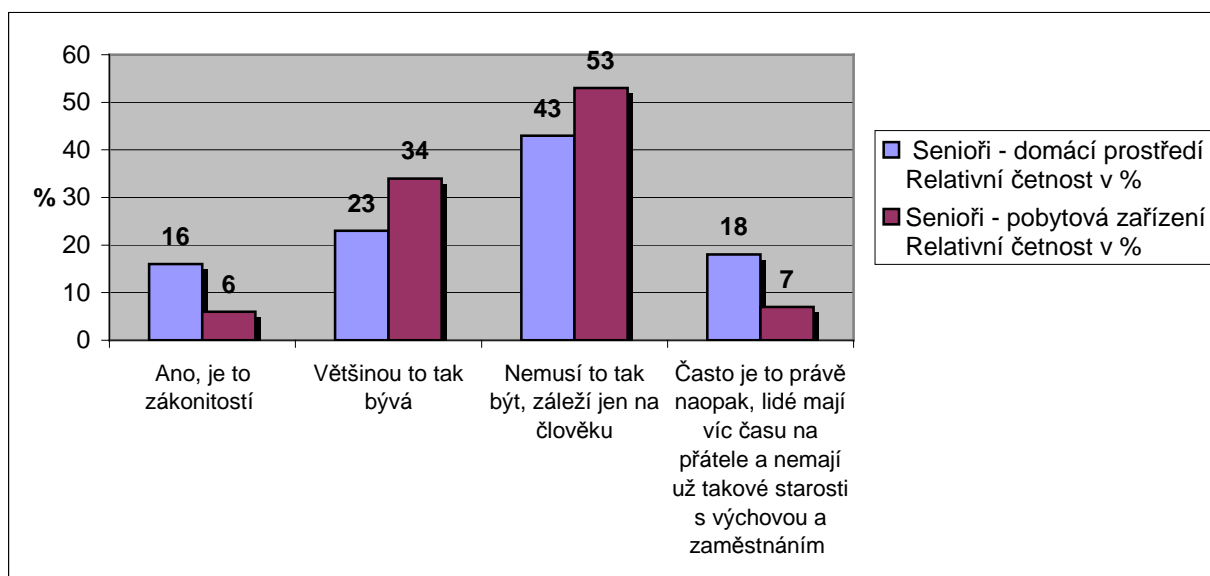

Otázka č. 17 Myslíte si, že ve starším věku je člověk méně v kontaktu se společností, přáteli, méně se podílí na společenském životě?

Tab. 17. Odpovědi seniorů na otázku

	Senioři - domácí prostředí		Senioři - pobytová zařízení	
	Absolutní četnost	Relativní četnost v %	Absolutní četnost	Relativní četnost v %
Ano, je to zákonitostí	11	16	4	6
Většinou to tak bývá	16	23	24	34
Nemusí to tak být, záleží jen na člověku	30	43	37	53
Často je to právě naopak, lidé mají víc času na přátele a nemají už takové starosti s výchovou a zaměstnáním	13	18	5	7
Celkem	70	100	70	100

Obr. 18. Vyjádření odpovědí seniorů

6 ZÁVĚRY VÝZKUMU

H₁: Předpokládám, že většina seniorů bude hodnotit stávající způsob života (v domácím prostředí; v pobytovém zařízení) jako vyhovující, jsou spokojeni, nechtěli by ho změnit.

H₁: Položka č. 1 umožňuje hypotézu potvrdit / vyvrátit.

Většina seniorů je velmi spokojena, a to konkrétně 78% seniorů z domácího prostředí a 49% seniorů z pobytových zařízení.

Druhou nejčastější odpovědí je „spíše spokojen(a)“, kterou volilo 19% seniorů z domácího prostředí a 42% seniorů z pobytových zařízení.

Pouze 3% seniorů z domácího prostředí a 6% seniorů z pobytových zařízení je spíše nespokojeno, avšak změnu nechce. Velmi nespokojen není žádný senior z domácího prostředí a pouze 2 seniory z pobytových zařízení (tj. 3%).

Závěr H₁: Z odpovědí plyne, že většina seniorů je spokojena se svým stávajícím způsobem života. **Hypotéza se tedy potvrdila.**

H₂: Předpokládám, že postoje seniorů v pobytových zařízeních se budou výrazně lišit od postojů seniorů žijících v domácím prostředí.

H₂: Položky č. 2 - 12 umožňují hypotézu potvrdit / vyvrátit.

Položka č. 2: Domov pro seniory je dům, kde jsou lidé šťastni.

S tímto tvrzením **silně nesouhlasí 7% seniorů z domácího prostředí a 3% seniorů z pobytových zařízení. Nesouhlasí 37% seniorů z domácího prostředí a 13% seniorů z pobytových zařízení. Souhlasí celých 56% seniorů z domácího prostředí a 67%**

seniorů z pobytových zařízení. Silně souhlasí jen senioři z pobytových zařízení, a to v 17%.

Závěr položky č. 2: Největší četnost získala položka „souhlasím“, a to u obou posuzovaných skupin seniorů, přičemž u seniorů z pobytových zařízení je procentuální zastoupení ještě větší. Senioři z pobytových zařízení však navíc projevují i relativně dosti zastoupený silný souhlas, který u seniorů z domácího prostředí nenacházíme. Naopak nesouhlasí znatelně více seniorů z domácího prostředí. Silně nesouhlasí jen malé procento obou skupin seniorů, ovšem opět je to více u seniorů z domácího prostředí.

Závěr, vyplývající z položky, je nejasný.

Položka č. 3: Život v domácím prostředí je za všech okolností lepší, než život v domově pro seniory nebo jiném obdobném pobytovém zařízení pro seniory (například penziony, domy s pečovatelskou službou).

S výše uvedeným tvrzením **silně nesouhlasí pouze 1% seniorů z domácího prostředí a 13% seniorů z pobytových zařízení. Nesouhlasí 16% seniorů z domácího prostředí a 54% seniorů z pobytových zařízení. Souhlasí 66% seniorů z domácího prostředí a 26% seniorů z pobytových zařízení. Silně souhlasí 17% seniorů z domácího prostředí a 7% seniorů z pobytových zařízení.**

Závěr položky č. 3: Senioři z domácího prostředí převážně souhlasí a silně souhlasí, nesouhlasí jen malé procento. Naopak senioři z pobytových zařízení v převážné většině nesouhlasí. Hodně seniorů z pobytových zařízení sice souhlasí, ale na druhou stranu také projevují silný nesouhlas, který u seniorů z domácího prostředí téměř nenacházíme. Silně souhlasí jen malé procento seniorů z pobytových zařízení.

Senioři z domácího prostředí se tedy klonili více ke kladným odpovědím, naopak senioři z pobytových zařízení k odpovědím záporným.

Položka č. 4: Mělo by se zřídit víc domovů pro seniory a jiných obdobných pobytových zařízení.

S tímto výrokem **silně nesouhlasí 3% seniorů z pobytových zařízení. Nesouhlasí 11% seniorů z domácího prostředí a 8% seniorů z pobytových zařízení. Souhlasí 76% seniorů z domácího prostředí a 66% seniorů z pobytových zařízení. Silně souhlasí 13% seniorů z domácího prostředí a 23% seniorů z pobytových zařízení.**

Závěr položky č. 4: Zde se senioři převážně shodli. Nejvíce jich souhlasí a silně souhlasí. Nesouhlasí a silně nesouhlasí jen malé procento.

Položka č. 5: Lidé odcházejí do domovů pro seniory a obdobných pobytových zařízení rádi a dobrovolně.

S výrokem **silně nesouhlasí 7% seniorů z domácího prostředí a rovněž 7% seniorů z pobytových zařízení. Nesouhlasí 49% seniorů z domácího prostředí a 23% seniorů z pobytových zařízení. Souhlas projevuje 43% seniorů z domácího prostředí a 56% seniorů z pobytových zařízení. Silně nesouhlasí 1% seniorů z domácího prostředí a 14% seniorů z pobytových zařízení.**

Závěr položky č. 5: Senioři z domácího prostředí převážně nesouhlasí, ale hodně jich také souhlasí. Silně souhlasí a nesouhlasí jen malé procento. Senioři z pobytových zařízení převážně souhlasí a hodně jich dokonce silně souhlasí. Na druhou stranu však projevují i nesouhlas.

Závěr, vyplývající z položky, je nejasný.

Položka č. 6: Dle mého názoru se lidé ocitají v domovech pro seniory (a jiných obdobných pobytových zařízeních) především kvůli špatným rodinným vztahům.

S výrokem **silně nesouhlasí 1% seniorů z domácího prostředí a 10% seniorů z pobytových zařízení. Nesouhlasí 43% seniorů z domácího prostředí a 52% seniorů z pobytových zařízení. Souhlasí 52% seniorů z domácího prostředí a 34% seniorů z**

pobytových zařízení. Silně souhlasí 4% seniorů z domácího prostředí a rovněž 4% seniorů z pobytových zařízení.

Závěr položky č. 6: Je zajímavé, že senioři z domácího prostředí v 52% nesouhlasí, zatímco senioři z pobytových zařízení naopak v 52% souhlasí. Hodně seniorů z domácího prostředí však také nesouhlasí a senioři z pobytových zařízení zase souhlasí. Silný souhlas a nesouhlas projevuje docela malé procento seniorů.

Senioři z domácího prostředí více odpovídali záporně, senioři z pobytových zařízení zase kladně.

Položka č. 7: V domovech pro seniory (a jiných obdobných zařízeních) se lidé cítí více osamělí, než při pobytu v domácím prostředí.

S tímto tvrzením **silně nesouhlasí 17% seniorů z pobytových zařízení. Nesouhlasí 39% seniorů z domácího prostředí a 47% seniorů z pobytových zařízení. Souhlasí 50% seniorů z domácího prostředí a 27% seniorů z pobytových zařízení. Silně souhlasí 11% seniorů z domácího prostředí a 9% seniorů z pobytových zařízení.**

Závěr položky č. 7: Senioři z domácího prostředí ve většině případů souhlasili (navíc někdy také silně souhlasili), zatímco senioři z pobytových zařízení převážně nesouhlasili (navíc někdy také silně nesouhlasili – tuto odpověď u seniorů z domácího prostředí vůbec nenalzáme). Silně souhlasilo pouze malé procento seniorů z pobytových zařízení. Nutno podotknout, že mezi seniory z domácího prostředí je také dost seniorů, kteří projevovali nesouhlas, a senioři z pobytových zařízení zase projevovali i souhlas.

Je patrné, že senioři z domácího prostředí více odpovídali kladně, senioři z pobytových zařízení zase záporně.

Položka č. 8: Domovy pro seniory (a jiná obdobná pobytová zařízení pro seniory) jsou příležitostí pro poznání nových přátel a navazování kontaktů.

S výrokem **silně nesouhlasí 6% seniorů z domácího prostředí a pouze 1% seniorů z pobytových zařízení. Nesouhlasí 20% seniorů z domácího prostředí a 16% seniorů z pobytových zařízení. Souhlasí celých 71% seniorů z domácího prostředí a 53% seniorů z pobytových zařízení. Silně souhlasí 3% seniorů z domácího prostředí a 30% seniorů z pobytových zařízení.**

Závěr položky č. 8: Nejčastější odpovědí bylo „souhlasím“, a to jak u seniorů z domácího prostředí, tak u seniorů z pobytových zařízení. Senioři z pobytových zařízení však častěji silně souhlasili, zatímco senioři z domácího prostředí zase více silně nesouhlasili. Nesouhlasilo přibližně stejné procento seniorů. Silný souhlas u seniorů z domácího prostředí a silný nesouhlas u seniorů z pobytových zařízení je málo zastoupen.

Závěr, vyplývající z této položky, je nejasný.

Položka č. 9: V domovech pro seniory (a jiných obdobných pobytových zařízeních) je poskytována kvalitní péče. (Pozn.: kvalitní péčí se myslí komplexní péče- zdravotnická, sociální, strava apod.).

Silný nesouhlas projevují 3% seniorů z domácího prostředí. Nesouhlasí 10% seniorů z domácího prostředí a 6% seniorů z pobytových zařízení. Souhlasí až 83% seniorů z domácího prostředí a 57% seniorů z pobytových zařízení. Silně souhlasí 4% seniorů z domácího prostředí a 37% seniorů z pobytových zařízení.

Závěr položky č. 9: Zde se senioři převážně shodli. Nejčastější odpovědí bylo „souhlasím“. Tato volba byla dokonce i více zastoupena u seniorů z domácího prostředí, ovšem senioři z pobytových zařízení často volili také odpověď „silně souhlasím“. O kvalitě péče jsou tedy přesvědčeni senioři z domácího prostředí i senioři z pobytových zařízení.

Položka č. 10: Na rodinu seniora, který se nachází v nějakém pobytovém zařízení pro seniory, pohlížím negativně.

S tvrzením **silně nesouhlasí pouze 1% seniorů z domácího prostředí a 16% seniorů z pobytových zařízení. Nesouhlasí až 66% seniorů z domácího prostředí a 68% seniorů**

z pobytových zařízení. Souhlasí 27% seniorů z domácího prostředí a 13% seniorů z pobytových zařízení. Silně souhlasí 6% seniorů z domácího prostředí a 3% seniorů z pobytových zařízení.

Závěr položky č. 10: Převážná většina nesouhlasí, a to téměř stejné procento seniorů z domácího prostředí a seniorů z pobytových zařízení. Oproti tomu silně nesouhlasí znatelně více seniorů z pobytových zařízení. Více seniorů z domácího prostředí zase souhlasí a silně souhlasí.

Závěr, vyplývající z položky, je tedy dost nejasný.

Položka č. 11: Považuji za povinnost, aby se mladší generace postarala o seniory v přirozeném domácím prostředí.

S výrokem **silně nesouhlasí 2% seniorů z domácího prostředí a 17% seniorů z pobytových zařízení. Nesouhlasí 24% seniorů z domácího prostředí a 30% seniorů z pobytových zařízení. Souhlasí 67% seniorů z domácího prostředí a 36% seniorů z pobytových zařízení. Silně souhlasí 7% seniorů z domácího prostředí a 17% seniorů z pobytových zařízení.**

Závěr položky č. 11: U této otázky byli senioři z pobytových zařízení velmi nerozhodní, četnost odpovědí „souhlasím“ a „nesouhlasím“, stejně tak odpovědi „silně souhlasím“ a „silně nesouhlasím“, byly téměř shodné. Senioři z domácího prostředí odpovídali v převážné většině „souhlasím“, druhou nejčastější odpovědí, avšak o dost méně zastoupenou, bylo „nesouhlasím“, silné souhlasy či nesouhlasy se vyskytovaly zřídka.

Lze říci, že odpovědi seniorů z domácího prostředí a z pobytových zařízení se dost lišily.

Položka č. 12: Chování okolí ke starší populaci je obecně spíše dobré (tím mám na mysli slušnost, vstřícnost, úctu, respekt, ochotu pomoci, trpělivost apod.).

S tímto **silně nesouhlasí 7% seniorů z domácího prostředí a 4% seniorů z pobytových zařízení. Nesouhlasí 47% seniorů z domácího prostředí a 19% seniorů z pobytových**

zařízení. Souhlasí 44% seniorů z domácího prostředí a 60% seniorů z pobytových zařízení. Silně souhlasí 2% seniorů z domácího prostředí a 17% seniorů z pobytových zařízení.

Závěr položky č. 12: Senioři z domácího prostředí převážně nesouhlasili a někteří projevovali také silný nesouhlas. Na druhou stranu je ale druhou nejčastější odpovědí „souhlasím“. Silný souhlas je téměř zanedbatelný. Senioři z pobytových zařízení zase v převážné většině souhlasili. Četnosti odpovědí nesouhlasím a silně souhlasím jsou téměř shodné. Silně nesouhlasí jen malé procento.

Lze shrnout, že senioři z domácího prostředí odpovídali více záporně, senioři z pobytových zařízení zase kladně. Odpovědi se tedy lišily.

Závěr H₂: Celkem bylo zkoumáno 11 položek. Odpovědi seniorů se dost lišily v 5 položkách (č. 3, 6, 7, 11, 12). Odpovědi se příliš nelišily, tj. senioři se převážně shodli, pouze u 2 položek (č. 4 a 9). Nejasný závěr položky je patrný ve 4 případech (položky č. 2, 5, 8, 10).

Hypotézu tedy nelze jednoznačně ani potvrdit, ani vyvrátit.

H₃: Předpokládám, že senioři v pobytových zařízeních se zapojují do společenského života častěji, než senioři žijící v domácím prostředí.

H₃: Položky č. 13 – 17 + opět položky č. 7 a 8. umožňují hypotézu potvrdit / vyvrátit.

Položka č. 13: Cítíte se osamělý(á)?

Téměř neustále se cítí osamělých 3% seniorů z domácího prostředí a 4% seniorů z pobytových zařízení. Osamělých se cítí dost často 14% seniorů z domácího prostředí a 10% seniorů z pobytových zařízení. 17% seniorů z domácího prostředí a 31% seniorů z pobytových zařízení uvádí, že osamělostí trpí asi v takové míře, jako každý jiný člověk. Pouze ojediněle se cítí osamělých 24% seniorů z domácího prostředí a 19%

seniorů z pobytových zařízení. Vůbec netrpí samotou až 42% seniorů z domácího prostředí a 36% seniorů z pobytových zařízení.

Závěr položky č. 13: Většina seniorů z domácího prostředí i z pobytových zařízení uvádí, že netrpí samotou vůbec. Ojediněle trpí osamělostí sice více seniorů z domácího prostředí, avšak více seniorů z pobytových zařízení zase uvádí, že osamělostí trpí asi v takové míře, jako každý jiný člověk. Ostatní odpovědi jsou poměrně vyrovnané a málo zastoupené.

Odpovědi seniorů na tuto otázku byly tedy dost podobné.

Položka č. 14: Raději dáte přednost samotě, nebo pobytu ve společnosti? (Pozn.: pobytem ve společnosti se myslí výlety, bohoslužby, oslavy, posezení, kulturní a společenské akce apod.).

Pobyt ve společnosti upřednostňují 4% seniorů z domácího prostředí a 21% seniorů z pobytových zařízení. Spíše dává přednost pobytu ve společnosti 42% seniorů z domácího prostředí a 34% seniorů z pobytových zařízení. Vyvážený poměr mezi pobytem ve společnosti a samotou potřebuje 31% seniorů z domácího prostředí a 22% seniorů z pobytových zařízení. Spíše dává přednost samotě 17% seniorů z domácího prostředí a 14% seniorů z pobytových zařízení. Samotu upřednostňuje 6% seniorů z domácího prostředí a 9% seniorů z pobytových zařízení.

Závěr položky č. 14: Většina seniorů z pobytových zařízení i z domácího prostředí spíše dává přednost pobytu ve společnosti a mezi pobytem ve společnosti a samotou potřebuje vyvážený poměr, přičemž odpovědi mají větší četnost u seniorů z domácího prostředí. Ovšem zase znatelně více seniorů z pobytových zařízení upřednostňuje pobyt ve společnosti a aktivně jej vyhledává. Více seniorů z domácího prostředí dává přednost samotě, ale na druhou stranu větší počet seniorů z pobytových zařízení samotu přímo upřednostňuje.

V souhrnu byly odpovědi dost podobné.

Položka č. 15: Kdy naposledy jste se účastnil(a) nějaké společenské aktivity? (Pozn.: mám na mysli podobné aktivity jako u předchozí otázky).

Společenské aktivity během posledních 3 dnů se účastnilo 20% seniorů z domácího prostředí a až 41% seniorů z pobytových zařízení. Během posledního týdne to bylo 30% seniorů z domácího prostředí a 17% seniorů z pobytových zařízení. Během posledního měsíce se zúčastnilo společenské aktivity 27% seniorů z domácího prostředí a 16% seniorů z pobytových zařízení. Odpověď, že už je to více než měsíc, uvádí 20% seniorů z domácího prostředí a 17% seniorů z pobytových zařízení. 3% seniorů z domácího prostředí a 9% seniorů z pobytových zařízení uvádí, že už je to hrozně dávno.

Závěr položky č. 15: Senioři z pobytových zařízení nejčastěji odpovídali „během posledních 3 dnů“, u seniorů z domácího prostředí je patrná vyrovnanost v jednotlivých odpovědích, největší četnost má odpověď „během posledního týdne“. Odpověď „už si ani nepamatuji, je to hrozně dávno“, volil celkově malý počet seniorů.

Závěr, vyplývající z této položky, je dost nejasný.

Položka č. 16: Myslíte si, že máte dostatek přátel, se kterými si můžeme popovídat, sejít se a strávit příjemný čas?

Dostatek přátel s jistotou potvrzuje 31% seniorů z domácího prostředí a 37% seniorů z pobytových zařízení. 49% seniorů z domácího prostředí a až 50% seniorů z pobytových zařízení si myslí, že má dostatek přátel. Spíše k nedostatku a k přání mít více přátel se kloní 14% seniorů z domácího prostředí a 10% seniorů z pobytových zařízení. 6% seniorů z domácího prostředí a 3% seniorů z pobytových zařízení uvádí, že nemá dostatek přátel, a ani o ně nestojí.

Závěr položky č. 16: Zde odpovídali senioři téměř shodně. Nejčastější odpovědí bylo „myslím, že ano“, poté „ano, určitě“, dále „spíše ne“ a poslední variantu „ne, a ani o to nestojím“, volil jen malý počet seniorů.

Položka č. 17: Myslíte si, že ve starším věku je člověk méně v kontaktu se společností, přáteli, méně se podílí na společenském životě?

16% seniorů z domácího prostředí a 6% seniorů z pobytových zařízení se domnívá, že pokles podílu na společenském životě v souvislosti se stářím, je zákonitostí. 23% seniorů z domácího prostředí a 34% seniorů z pobytových zařízení si myslí, že většinou to tak bývá. Největší četnost má odpověď: "Nemusí to tak být, záleží jen na člověku" (43% seniorů z domácího prostředí a až 53% seniorů z pobytových zařízení). 18% seniorů z domácího prostředí a 7% seniorů z pobytových zařízení zase uvádí, že to může být právě naopak.

Závěr položky č. 17: Zde jsou odpovědi v souhrnu dost podobné. Sice se více seniorů domnívá, že je to zákonitostí, nicméně na druhou stranu jich zase více zastává názor, že často je to právě naopak. Většina seniorů zvolila odpověď „nemusí to tak být, záleží jen na člověku“ – tento výrok sice potvrzuje více seniorů z pobytových zařízení, avšak zároveň jich také více uvádí, že většinou to tak bývá.

Závěr vyplývající z této položky je dost nejasný.

Položka č. 7: V domovech pro seniory (a jiných obdobných zařízeních) se lidé cítí více osamělí, než při pobytu v domácím prostředí.

S tímto tvrzením **silně nesouhlasí 17% seniorů z pobytových zařízení. Nesouhlasí 39% seniorů z domácího prostředí a 47% seniorů z pobytových zařízení. Souhlasí 50% seniorů z domácího prostředí a 27% seniorů z pobytových zařízení. Silně souhlasí 11% seniorů z domácího prostředí a 9% seniorů z pobytových zařízení.**

Závěr položky č. 7: Senioři z domácího prostředí ve většině případů souhlasili (navíc někdy také silně souhlasili), zatímco senioři z pobytových zařízení převážně nesouhlasili (navíc někdy také silně nesouhlasili – tuto odpověď u seniorů z domácího prostředí vůbec nenalzáme). Silně souhlasilo pouze malé procento seniorů z pobytových zařízení. Nutno podotknout, že mezi seniory z domácího prostředí je také dost seniorů, kteří projevovali nesouhlas, a senioři z pobytových zařízení zase projevovali i souhlas.

Je patrné, že senioři z domácího prostředí více odpovídali kladně, senioři z pobytových zařízení zase záporně.

Položka č. 8: Domovy pro seniory (a jiná obdobná pobytová zařízení pro seniory) jsou příležitostí pro poznání nových přátel a navazování kontaktů.

S výrokem **silně nesouhlasí 6% seniorů z domácího prostředí a pouze 1% seniorů z pobytových zařízení. Nesouhlasí 20% seniorů z domácího prostředí a 16% seniorů z pobytových zařízení. Souhlasí celých 71% seniorů z domácího prostředí a 53% seniorů z pobytových zařízení. Silně souhlasí 3% seniorů z domácího prostředí a 30% seniorů z pobytových zařízení.**

Závěr položky č. 8: Nejčastější odpovědí bylo „souhlasím“, a to jak u seniorů z domácího prostředí, tak u seniorů z pobytových zařízení. Senioři z pobytových zařízení však častěji silně souhlasili, zatímco senioři z domácího prostředí zase více silně nesouhlasili. Nesouhlasilo přibližně stejné procento seniorů. Silný souhlas u seniorů z domácího prostředí a silný nesouhlas u seniorů z pobytových zařízení je málo zastoupen.

Závěr, vyplývající z této položky, je nejasný.

Závěr H₃: Celkem bylo zkoumáno 7 položek. Odpovědi seniorů se dost lišily pouze v jedné položce (č. 7). Odpovědi se příliš nelišily, tj. senioři se převážně shodli, ve 3 položkách (č. 13, 14, 16). Nejasný závěr položky je patrný ve 3 případech (položky č. 15, 17, 8).

Ani tuto hypotézu nelze jednoznačně potvrdit či vyvrátit.

6.1 Shrnutí

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaké postoje zaujímají senioři k různým oblastem a následně srovnat, zda se postoje u jednotlivých skupin (senioři v pobytových zařízeních; v domácím prostředí) významně liší.

Taktika osobního setkání a vyplnění dotazníku s každým respondentem zajistila stoprocentní návratnost, vyplnění všech položek v dotazníku a umožňovala odpovídat na případné dotazy seniorů.

Pro účely výzkumu byly stanoveny 3 hypotézy, z nichž se jedna potvrdila (H_1) a zbývající dvě nebylo možné ani potvrdit, ani vyvrátit (H_2 a H_3).

Na aplikovaném vzorku se potvrdila hypotéza H_1 . Senioři hodnotili svůj stávající způsob života (v domácím prostředí; v pobytovém zařízení) jako vyhovující, jsou spokojeni, nechtěli by ho změnit. Tento poznatek může být v praxi vhodným způsobem využit.

Je nutné podotknout, že při výzkumu mohlo dojít ke zkreslení, a to například v důsledku zdravotního stavu, nevhodné transformace informace apod.

ZÁVĚR

Závěry, vyplývající z mého výzkumu, předám do jednotlivých zařízení, ve kterých jsem prováděla výzkum. Výsledky výzkumu zprostředkují také na obecní a městské úřady v okolí, kde jsem výzkum realizovala.

Materiály mohou být zohledněny a posloužit jako podnět pro různá doporučení.

Jako výstup pro svou bakalářskou práci doporučuji realizovat osvětu pro seniory, kteří žijí v domácím prostředí. Je vhodné jim vysvětlit, že kdyby se z nějakého důvodu museli přemístit do pobytového zařízení, nejednalo by se o „tragédii“.

Součástí programu by bylo i vzájemné setkání seniorů z pobytových zařízení a seniorů žijících v domácím prostředí, kde by si mohli sdělovat vzájemné pocity, obohatit se o postoje, názory a diskutovat na dané téma. Zkušenosti těch, kteří něco zažili „na vlastní kůži“ jsou vždy nejpřesvědčivější.

NA ZÁVĚR PÁR SLOV K ZAMYŠLENÍ...

Stárnout s mladým srdcem

„Mladé srdce máme tak dlouho, dokud máme rádi život, jak nám jej přináší každý den se vším dobrým i zlým.

Mladé srdce máme tak dlouho, dokud máme rádi lidi a dokud jim přejeme všechno to, co my sami už možná postrádáme.

Kdo zestárne a zachová si mladé srdce, dokáže s tichou radostí přijmout spoustu malých i větších nepříjemností a potíží, které s sebou přinášejí dny stáří. Chápe smysl života a smrti. Ví, že zde na světě je všechno jen „maličko“ a na chvíli – má však pevnou naději v Boha a věčný život.“ (Bosmans, P., 1992, s. 95).

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BOSMANS, P. S láskou po celý rok. AVE, Olomouc, 1992.
- [2] ESSAINTOVÁ, M. P. *Nezačínajte stárnout*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-255-6.
- [3] GREGOR, O. *Stárnout, to je kumšt*. Praha: Olympia, 1990. ISBN 27-047-90.
- [4] STUART- HAMILTON, I. *Psychologie stárnutí*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178 274-2.
- [5] HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-158-2.
- [6] HEJDA, S. *Jak žít a hlavně jíst ve stáří*. Praha: Avicenum, 1975. ISBN 08-057-75.
- [7] HOCMAN, G. *Stárnutí*. Praha: Avicenum, 1985. ISBN 08-083-85.
- [8] JEŘÁBEK, H. a kol. *Rodinná péče o staré lidi*. Praha: UK FSV CESES, 2005. ISBN 1801-1640.
- [9] KALVACH, Z., ONDERKOVÁ, A. Stáří. Pojetí geriatrického pacienta a jeho problémů v ošetrovatelské praxi. Praha: Galén, 2006. ISBN 80-7262-455-5.
- [10] KLEVETOVÁ, D., DLABALOVÁ, I. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2169-9.
- [11] MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-078-6.
- [12] MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. (eds.) *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.
- [13] MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3345-2.
- [14] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Kvalita života ve stáří. Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2008. ISBN 978-80-86878-65-2.
- [15] NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: AVČR, 1997. ISBN 80-200-0625-7.
- [16] PACOVSKÝ, V. *O stárnutí a stáří*. Praha: Avicenum, Zdravotnické nakladatelství,

1990. ISBN 08-006-91.
- [17] PICHAUD, C., THAREAUOVÁ, I. *Soužití se staršími lidmi*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-184-3.
- [16] PUNCH, K., F. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.
- [17] RHEINWALDOVÁ, E. *Novodobá péče o seniory*. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-828-8.
- [18] SILLAMY, N. *Psychologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. ISBN 80-244-0249-1.
- [19] SÝKOROVÁ, D. *Autonomie ve stáří. Kapitoly z gerontosociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-86429-62-5.
- [20] ŠIPR, K. *Jak zdravě stárnout*. Brno: Gloria Rosice, 1997. ISBN 80-901834-1-7.
- [21] ŠTILEC, M. *Program aktivního stylu života pro seniory*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-920-8.
- [22] TOŠNEROVÁ, T. *Jak si vychutnat seniorská léta*. Brno: Computer Press, 2009. ISBN 978-80-251-2104-7.
- [23] TVAROH, F. *Všichni stárneme*. Praha: Avicenum, Zdravotnické nakladatelství, 1971. ISBN 08-063-71.
- [24] VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II. (Dospělost a stáří)*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.
- [25] VENGLÁŘOVÁ, M. *Problematické situace v péči o seniory. Příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-2170-5.

Elektronické zdroje:

- [26] ABZ. cz: *slovník cizích slov - on-line* [online]. 2006. URL: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=SENIOR>. [cit. 2009-11-13].

- [27] PACOVSKÝ, Vladimír. *Slovo o slově. Zdravá rodina* [online]. 1999, roč. 2, č. 2. URL: <http://www.zdrava-rodina.cz/zr/02_99/zr299_10.htm>. [cit. 2009-11-13].
- [28] *Stručný průvodce zákonem o sociálních službách*. [online]. Praha: MPSV, 2006. URL: < <http://www.mpsv.cz/files/clanky/3222/zlom170x170web.pdf>>. [cit. 26. 10. 2009].
- [29] *Špatné zacházení se seniory a násilí v rodině. Průvodce pro zdravotníky a profesionální pečovatele*. [online]. Praha: Ambulance pro poruchy paměti, Ústav lékařské etiky 3. LF UK, 2002. URL: <<http://www.pecujici.cz/priruckyonline.shtml?x=200271>>. [cit. 13. 11. 2009] .
- [30] *Wikipedie, otevřená encyklopedie*. [online]. 3. května 2002. URL: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Senior>>. [cit. 2009-11-13].

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Podíl seniorů z domácího prostředí a seniorů z pobytových zařízení.....	37
Obr. 2. Spokojenost seniorů se svým stávajícím způsobem života	38
Obr. 3. Vyjádření (ne)souhlasu seniorů s tvrzením	39
Obr. 4. Vyjádření (ne)souhlasu seniorů s tvrzením	40
Obr. 5. Vyjádření (ne)souhlasu seniorů s tvrzením	41
Obr. 6. Vyjádření (ne)souhlasu seniorů s tvrzením	42
Obr. 7. Vyjádření (ne)souhlasu seniorů s tvrzením	43
Obr. 8. Vyjádření (ne)souhlasu seniorů s tvrzením	44
Obr. 9. Vyjádření (ne)souhlasu seniorů s tvrzením	45
Obr. 10. Vyjádření (ne)souhlasu seniorů s tvrzením	46
Obr. 11. Vyjádření (ne)souhlasu seniorů s tvrzením	47
Obr. 12. Vyjádření nesouhlasu seniorů s tvrzením	48
Obr. 13. Vyjádření (ne)souhlasu seniorů s tvrzením	49
Obr. 14. Odpovědi seniorů na otázku, zda se cítí osamělí.....	50
Obr. 15. Odpovědi seniorů.....	51
Obr. 16. Vyjádření účasti seniorů na společenských aktivitách.....	52
Obr. 17. Vyjádření odpovědí seniorů na to, zda mají dostatek přátel.....	53
Obr. 18. Vyjádření odpovědí seniorů.....	54

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Spokojenost seniorů se svým stávajícím způsobem života	38
Tab. 2. Odpovědi seniorů.....	39
Tab. 3. Odpovědi seniorů.....	40
Tab. 4. Odpovědi seniorů.....	41
Tab. 5. Odpovědi seniorů.....	42
Tab. 6. Odpovědi seniorů.....	43
Tab. 7. Odpovědi seniorů.....	44
Tab. 8. Odpovědi seniorů.....	45
Tab. 9. Odpovědi seniorů.....	46
Tab. 10. Odpovědi seniorů.....	47
Tab. 11. Odpovědi seniorů.....	48
Tab. 12. Odpovědi seniorů.....	49
Tab. 13. Odpovědi seniorů na otázku, zda se cítí osamělí.....	50
Tab. 14. Odpovědi seniorů.....	51
Tab. 15. Účast seniorů na společenských aktivitách.....	52
Tab. 16. Odpovědi seniorů na to, zda mají dostatek přátel.....	53
Tab. 17. Odpovědi seniorů na otázku	54

SEZNAM PŘÍLOH

PI DOTAZNÍK

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den,

Jmenuji se Veronika Miklasová a jsem studentkou 3. ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, obor Sociální pedagogika. V souvislosti s ukončením studia zpracovávám bakalářskou práci, v níž se mimo jiné zabývám výzkumem. Podkladem k výzkumu mi mají být právě tyto dotazníky. Téma mé bakalářské práce zní: „Komparace postojů seniorů v pobytových zařízeních a seniorů žijících v domácím prostředí.“

Dotazník je směřován lidem ve věku od 65 let a výše.

Chci Vás požádat o spolupráci a zodpovězení 17 otázek. Nemusíte mít žádné obavy, dotazník vyplním s Vámi a výsledky poslouží výhradně pro účely mé práce. Zdůrazňuji, že dotazník je zcela anonymní.

Děkuji za Váš čas a ochotu, Veronika Miklasová.

-
- 1.) Jste spokojen(a) se svým stávajícím způsobem života (doma / v domově pro seniory), nebo byste raději volil(a) tuto druhou variantu?
- a) jsem velmi spokojen(a) tam, kde žiji
 - b) jsem spíše spokojen(a), tam kde žiji
 - c) jsem spíše nespokojen(a), ale změnu nechci
 - d) jsem velmi nespokojen(a), ihned bych měnil(a)
- 2.) Domov pro seniory je dům, kde jsou lidé šťastni.
- a) silně nesouhlasím
 - b) nesouhlasím
 - c) souhlasím
 - d) silně souhlasím

- 3.) Život v domácím prostředí je za všech okolností lepší, než život v domově pro seniory nebo jiném obdobném pobytovém zařízení pro seniory (například penziony, domy s pečovatelskou službou).
- a) silně nesouhlasím
 - b) nesouhlasím
 - c) souhlasím
 - d) silně souhlasím
- 4.) Mělo by se zřídit víc domovů pro seniory a jiných obdobných pobytových zařízení.
- a) silně nesouhlasím
 - b) nesouhlasím
 - c) souhlasím
 - d) silně souhlasím
- 5.) Lidé odcházejí do domovů pro seniory a obdobných pobytových zařízení rádi a dobrovolně.
- a) silně nesouhlasím
 - b) nesouhlasím
 - c) souhlasím
 - d) silně souhlasím
- 6.) Dle mého názoru se lidé ocitají v domovech pro seniory (a jiných obdobných pobytových zařízeních) především kvůli špatným rodinným vztahům.
- a) silně nesouhlasím
 - b) nesouhlasím
 - c) souhlasím
 - d) silně souhlasím

- 7.) V domovech pro seniory (a jiných obdobných zařízeních) se lidé cítí více osamělí, než při pobytu v domácím prostředí.
- a) silně nesouhlasím
 - b) nesouhlasím
 - c) souhlasím
 - d) silně souhlasím
- 8.) Domovy pro seniory (a jiná obdobná pobytová zařízení pro seniory) jsou příležitostí pro poznání nových přátel a navazování kontaktů.
- a) silně nesouhlasím
 - b) nesouhlasím
 - c) souhlasím
 - d) silně souhlasím
- 9.) V domovech pro seniory (a jiných obdobných pobytových zařízeních) je poskytována kvalitní péče. (Pozn.: kvalitní péčí se myslí komplexní péče-zdravotnická, sociální, strava apod.).
- a) silně nesouhlasím
 - b) nesouhlasím
 - c) souhlasím
 - d) silně souhlasím
- 10.) Na rodinu seniora, který se nachází v nějakém pobytovém zařízení pro seniory, pohlížím negativně.
- a) silně nesouhlasím
 - b) nesouhlasím
 - c) souhlasím
 - d) silně souhlasím

- 11.) Považuji za povinnost, aby se mladší generace postarala o seniory v přirozeném domácím prostředí.
- a) silně nesouhlasím
 - b) nesouhlasím
 - c) souhlasím
 - d) silně souhlasím
- 12.) Chování okolí ke starší populaci je obecně spíše dobré (tím mám na mysli slušnost, vstřícnost, úctu, respekt, ochotu pomoci, trpělivost apod.).
- a) silně nesouhlasím
 - b) nesouhlasím
 - c) souhlasím
 - d) silně souhlasím
- 13.) Cítíte se osamělý(á)?
- a) ano, téměř neustále
 - b) ano, stává se mi to dost často
 - c) osamělostí trpím asi v takové míře, jako každý jiný člověk
 - d) takřka se mi to nestává, jen ojediněle
 - e) ne, vůbec
- 14.) Raději dáte přednost samotě, nebo pobytu ve společnosti? (Pozn.: pobytem ve společnosti se myslí výlety, bohoslužby, oslavy, posezení, kulturní a společenské akce apod.).
- a) upřednostňuji pobyt ve společnosti a aktivně jej vyhledávám
 - b) spíše dávám přednost pobytu ve společnosti
 - c) mezi pobytem ve společnosti a samotou potřebuji vyvážený poměr
 - d) spíše dávám přednost samotě
 - e) upřednostňuji samotou (když nemusím, do společnosti nechodím)

- 15.) Kdy naposledy jste se účastnil(a) nějaké společenské aktivity? (Pozn.: mám na mysli podobné aktivity jako u předchozí otázky).
- a) během posledních 3 dnů
 - b) během posledního týdne
 - c) během posledního měsíce
 - d) je to už víc jak měsíc
 - e) už si ani nepamatuji, je to hrozně dávno
- 16.) Myslíte si, že máte dostatek přátel, se kterými si můžeme popovídat, sejít se a strávit příjemný čas?
- a) ano, určitě
 - b) myslím, že ano
 - c) spíš ne, přál(a) bych si víc přátel
 - d) ne, a ani o to nestojím
- 17.) Myslíte si, že ve starším věku je člověk méně v kontaktu se společností, přáteli, méně se podílí na společenském životě?
- a) ano, je to zákonitostí
 - b) většinou to tak bývá
 - c) nemusí to tak být, záleží jen na člověku
 - d) často je to právě naopak, lidé mají víc času na přátele a nemají už takové starosti s výchovou a zaměstnáním